

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tereza Tina Rašťáková

**Právo exitu společníka ovládané společnosti v právu podnikatelských
seskupení**

Diplomová práce

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Právo exitu společníka ovládané společnosti v právu podnikatelských seskupení vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Praze 24. 3. 2021

Tereza Tina Rašňáková

Zde bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce JUDr. Janu Lasákovi, Ph.D., LL.M. za cenné rady a zajímavé diskuse nejen během zpracovávání diplomové práce, ale v průběhu celého studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1. Koncepce podnikatelských seskupení	8
1.1 Ovlivnění	10
1.2 Ovládání	12
1.3 Řízení	14
2. Hmotněprávní předpoklady	16
2.1 Využití vlivu	17
2.2 Podstatné zhoršení postavení společníků ovládané osoby nebo jiné podstatné poškození jejich oprávněných zájmů	17
2.3 Požadavek nespravedlivého setrvání	21
2.4 Úpadek	22
2.5 Prekluzivní lhůta	23
2.6 Kogentnost právní úpravy	23
2.7 Vztah mezi náhradou škody dle § 71 z. o. k. a právem na odkup dle § 89 z. o. k.	24
2.8 Vztah mezi reflexní škodou dle § 213 o. z. a právem na odkup dle § 89 z. o. k.	25
3. Uplatnění práva na odkup podílu	26
3.1 Určení ovládající osoby	26
3.1.1. Odpovědnost přímé a nepřímé ovládající osoby	29
3.2 Žádost a následný postup	32
3.2.1. Postup ovládající osoby	32
3.2.2. Postup společníka dle § 89 odst. 3 z. o. k.	37
3.3 Důkazní břemena	39
3.4 Závaznost	40
3.5 Mimosoudní dohody	44
3.6 Přejícná ustanovení	44
4. Závěr	46
Seznam literatury	48
Abstrakt	52
Abstract	52
Klíčová slova	53
Keywords	53

Seznam použitých zkratek

- z. o. k.   zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech
                  (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
- o. z.   zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- z. ř. s.   zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších
                  předpisů
- o. s. ř.   zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Úvod

Právní úprava podnikatelských seskupení v zákoně o obchodních korporacích dostala oproti úpravě v obchodním zákoníku značných změn. Dle důvodové zprávy je nově inspirována francouzskou právní úpravou, která ve své judikatuře pomocí právních principů dovedla řadu ochranných mechanismů a rovněž i právo poškozeného společníka na odchod ze společnosti. Česká právní úprava na rozdíl od zahraničních úprav¹ obsahuje přímo speciální právo exitu pro případ nežádoucího využití vlivu v rámci úpravy podnikatelských seskupení. Zvláštní právo na odkup podílu v § 89 z. o. k. v odborné literatuře nedostává dostatečné pozornosti. Dosud proto neexistují zcela jasná a přehledná pravidla pro využití tohoto institutu.

Primárním cílem této práce je objasnění fungování institutu práva na odkup podílu. Přestože je doporučováno, aby diplomová práce v úvodu obsahovala definici hypotéz, není to zcela přiléhavé pro právní vědu. V ní lze jen stěží dospět k vyvrácení či potvrzení jednoho správného řešení. Proto zde budou vymezeny pouze právní problémy a nejasnosti, se kterými by se měla diplomová práce vypořádat.

- Jaké zásahy do postavení společníka mohou ospravedlnit vznik práva na odkup podílu?
- Vzniká společníkovi právo na odkup podílu vůči všem ovládajícím osobám, ať už přímým či nepřímým a jaký je mezi nimi vztah?
- Jaký je přesný postup společníka při uplatnění jeho práva?
- Kdo všechno je účastníkem řízení o jmenování znalce?
- Kdy soud může ospravedlnit obrácení důkazních břemen v souvislosti s § 90 z. o. k.?
- Jaké důsledky má závaznost rozhodnutí co do základu přiznaného práva pro společníky?

První kapitola se z důvodu přiblížení a objasnění celé problematiky narušování autonomie vůle obchodních korporací zabývá obecným vymezením ovlivnění, ovládnutí, řízení a systematiky podnikatelských seskupení. Jelikož je znění zákonných předpokladů pro vznik nároku na exit společníka velice široké a umožňuje tak subsumpci řady případů, další kapitola rozebírá hmotněprávní předpoklady s ohledem na praktické využití tohoto práva. Neostře hranice pro posouzení vzniku nároku a nepřiliš rozsáhlá odborná literatura mohou vést k neodůvodněným rozdílům při jeho posuzování. Zásadní otázkou však není pouze naplnění hmotněprávních předpokladů, ale pro minoritní společníky je důležitý také postup, jakým mohou svůj nárok uplatnit. Zákon o obchodních korporacích částečně upravuje také procesní

---

¹ Slovensko, Velká Británie, Francie

úpravu. Druhá kapitola této práce tak detailně popisuje varianty postupů, které mohou nastat při rozmanitých situacích v praxi.

Při jejím zpracovávání byla užita nezbytná metoda popisná a tradičně i logické metody abstrakce, dedukce, analýzy a syntézy. Ve druhé a třetí kapitole, která měla za cíl najít význam právních norem upravující právo odkupu byly užívány metody nalézání práva. K nim se řadí metody výkladu jazykového, subjektivně historického, formálně systematického a objektivně teleologického, který se dále dělí na vlastní objektivně teleologický výklad, axiologický výklad a výklad podle nadřazeného práva a dále i metody dotváření práva v podobě analogie a teleologické redukce.²

Diplomová práce vychází z právní úpravy a dostupné literatury ke dni 25. 3. 2021. Pokud je v ní zmiňována ovládající osoba, tak v souladu se zákonným znění se má na mysli současně i osoba řídící, není-li výslovně stanoveno jinak. Společníky se rozumějí také akcionáři.

---

² MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*. Úvod do právní argumentace. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 276, shodně WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*, 2. vydání, Praha: Auditorium, 2019, s. 35-37.

1. Koncepce podnikatelských seskupení

Právní úprava podnikatelských seskupení je velice důležitou součástí práva obchodních korporací, jelikož zákonodárce reaguje na situaci, kdy autonomie vůle samostatného subjektu, obchodní korporace, je narušena vůlí jiného. Toto ovlivnění může vést nejen k újmě dané korporace, ale může mít neblahé účinky i na další osoby, tedy na věřitele nebo společníky. Současně je nutné říci, že faktická existence ovlivnění se zásahy do autonomie vůle není zakázána. Zpravidla ekonomické důvody povedou k těmto ústupkům společnosti při utváření její svobodné vůle. Z tohoto důvodu zákon o obchodních korporacích upravuje ochranné mechanismy, které přicházejí na řadu až ve fázi, kdy využitím vlivu došlo k újmě.

Úprava podnikatelských seskupení upravená v zákoně o obchodních korporacích dosáhla koncepčních změn. Důvodová zpráva uvádí, že nově je sledována převážně koncepce francouzská, k čemuž směřovala také Winterova zpráva a doporučení odborného uskupení Forum Europaeum Konzernrecht.³

Důležitou metou pro vývoj právní úpravy ve Francii bylo rozhodnutí kasačního soudu ve věci Rosenblum ze dne 4. 2. 1985, tehdy totiž vznikl tzv. Rosenblumův koncept, který za splnění předpokladů umožňuje upřednostnit zájem skupiny nad zájmem dceřiné společnosti. Využití tohoto pravidla je podmíněno soudržností celého podnikatelského seskupení, podřízeností jednotnému řízení a společným hospodářským zájmem. Dále musí být případná újma vyrovnána v rámci skupiny a zásahem nesmí dojít k přivedení společnosti do úpadku.⁴ Judikatura i právní doktrína zde docházejí k výsledku, že není třeba předem upravovat vztahy uvnitř těchto seskupení, ale postačí pouze zohlednit povinnost loajality společníka, která sama dokáže ochránit společnost. Tento přístup však zaujímá ve vztahu ke společnostem, které se neúčastní kapitálového trhu.⁵ Největší rozdíl oproti německé úpravě bývá spatřován v tom, že ovlivnění za účelem sledování zájmu skupiny nemusí být v každém jednotlivém případě a bezprostředně poté kompenzováno.⁶ Judikatura ve Francii dále také dovodila povinnost ovládající osoby odkoupit podíl společníka ovládané osoby.⁷

---

³ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). s. 27.

⁴ DOLEŽIL, Tomáš. *Koncerny v komunitárním právu*. Praha: Auditorium s. r. o., 2008, s. 147.

⁵ ČERNÁ, Stanislava. K rozdílům mezi německou a francouzskou koncepcí skupin společností. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 8, s. 283.

⁶ DOLEŽIL, Tomáš. *Koncerny v komunitárním právu*. Praha: Auditorium s. r. o., 2008, s. 146.

⁷ Tamtéž.

Francouzské pojetí se v zákoně o obchodních korporacích nereflektovalo zcela, což ani nebylo odborníky doporučováno.⁸ Avšak z výše zmíněného vychází odlišné posuzování vyrovnání újmy u přiznaného koncernu a jiných případů. Dále také zákonné právo na odkup podílu, které je zakotveno v § 89 z. o. k.

Zákonná koncepce od účinnosti zákona o obchodních korporacích je víceúrovňová a s ní i souvisí různé možnosti ochrany společníka. Z hlediska zásahu do vytváření vůle obchodní korporace zákon rozlišuje ovlivnění, ovládání a koncern. Jelikož zákon rozlišuje více případů, poskytuje také jiná práva a ochranu společníkům a současně zakládá různé povinnosti vlivným osobám. Proto je velice důležité, aby došlo ke správnému vyhodnocení konkrétního případu.

Pro využití institutů, které poskytují ochranu menšinovým společníkům, je rozhodující vymezení toho, kdy se již může hovořit o využití úpravy podnikatelských seskupení. Podnikatelská seskupení bývala obecně definována pomocí jejich znaků, kterými byly:

- „*propojení trvalejšího rázu,*
- *zachování formální právní samostatnosti zúčastněných osob,*
- *některý z účastníků propojení má takové právní postavení, které mu dovoluje významným způsobem ovlivňovat rozhodování osob ostatních,*
- *statní účastníci propojení se takto dostávají do postavení osob závislých, které svoje rozhodování i vnější projevy vůle přizpůsobují zájmům osoby řídící propojení, resp. zájmům celého propojení.“⁹*

První stupeň podnikatelských seskupení v zákoně o obchodních korporacích však postrádá dlouhodobost a zároveň, aby došlo k ovlivnění, tak je nutné, aby vznikla společností újma. Z tohoto důvodu je vhodné nehledat společné znaky zastřešující úpravu podnikatelských seskupení, ale soustředit se na jednotlivé stupně, které mohou být v posuzovaném případě naplněny.

Zákonodárce přistupuje k tomuto jevu tak, že se snaží pouze právně ošetřit rizika z toho vznikající. Závislost subjektů může být vytvořena různě. Nejčastěji půjde o nabytí přímé či nepřímé kapitálové účasti, výkon hlasovacích práv nebo zvláštní formy smlouvy určující dlouhodobou hospodářskou a finanční politiku.¹⁰ Tato úprava se tedy nepoužije pouze

---

⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). s. 28.

⁹ POKORNÁ, Jarmila. K některým otázkám úpravy seskupení podnikatelů. *Právní rozhledy*, 2004, č. 2, s. 69.

¹⁰ DOLEŽIL, Tomáš. *Koncerny v komunitárním právu*. Praha: Auditorium s. r. o., 2008, s. 31.

na vztahy mezi korporacemi, které jsou kapitálově provázány, ale může se jednat o omezování vůle zvenčí z jiného důvodu. Svou roli hrají i organizace, které koordinují svou činnost na základě společných smluv. Půjde například o franchisingové smlouvy, koncept výroby, licenční smlouvy, just-in-time smlouvy.¹¹ Dalším příkladem mohou být rozsáhle subdodavatelské řetězce ve stavebnictví nebo vztahy ve farmaceutickém průmyslu, kdy velké farmaceutické korporace poskytují finanční prostředky na výzkum zvenku, nikoliv na základě kapitálové účasti, ale na základě finanční podpory menších nezávislých výzkumných projektů.¹²

I když se můžeme v odborné literatuře dočíst¹³, že rozlišování podnikatelských seskupení do tří úrovní je nadbytečné, jelikož nahrazení újmy dle práva podnikatelských seskupení se odlišuje pouze do dvou kategorií, a spíše se jedná o jakýsi ústupek v novelizované úpravě od obchodního zákoníku. Právě právo exitu společník nabývá pouze v situacích, kdy dochází již k vyšším formám zásahu, tedy v rámci ovládnutí nebo řízení. Tento kvalifikovaný vliv, který způsobí nežádoucí změnu, může odůvodnit vznik povinnosti k odkoupení podílu.

1.1 Ovlivnění

Právo na odkup podílu dle § 89 z. o. k. se týká pouze dvou forem práva podnikatelských seskupení, a proto je vhodné na začátku vymežit jejich obsah. Úprava podnikatelských seskupení pracuje s pojmem vliv, který však v jejich pojetí znamená vliv nežádoucí, vliv působící újmu. Samotná skutečnost, že rozhodnutí obchodní korporace ovlivnila nějaká entita zvenčí či samotný společník, není zakázaná. Z tohoto důvodu zákonodárce na tyto situace reaguje pouze zakotvením ochranných mechanismů. Ovlivnění, jako forma uplatňování vlivu, je chápáno jako jednorázový vliv, který v konkrétním případě významně ovlivnil rozhodovací proces.¹⁴ Lze jej definovat jako: „*chování, jímž se ovlivňující osoba snaží efektivně docílit, aby ovlivňovaná společnost přijala (v zájmu ovládající, popř. třetí osoby) určité opatření či uzavřela smlouvu, tedy aby její orgány k tomu příslušné přijaly určité rozhodnutí*

---

¹¹ DOLEŽIL, Tomáš. *Koncerny v komunitárním právu*. Praha: Auditorium s. r. o., 2008, s. 31. dále i BLUMBERG, P. I. *The law of corporate groups: jurisdiction, practice, and procedure*. Frederick, MD: Aspen Publishers, Wolters Kluwer Law & Business, 2007, part. I, 6—11. a HOUDEK, Zdeněk. Závazkové nástroje ochrany smluvního věřitele korporace začleněné do podnikatelského seskupení. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, č. 4, s. 422.

¹² HOUDEK, Zdeněk. Závazkové nástroje ochrany smluvního věřitele korporace začleněné do podnikatelského seskupení. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, č. 4, s. 422.

¹³ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 237. (§ 71 z. o. k.).

¹⁴ Tamtéž.

*a toto rozhodnutí následně realizovaly.*¹⁵ Obecná definice ovlivnění bývá vykládána v souvislosti se skutkovou podstatou náhrady újmy dle § 71 z. o. k., a jde o definici, která prostupuje celou úpravou. Zároveň platí, že pokud zákon hovoří o ovlivnění, myslí se tím i ovládnutí a koncern, ledaže výslovně vyjmenovává konkrétní varianty výkonu vlivu. To samé platí pro ovládnutí, které vždy zahrnuje i pojem koncern. Proto například zprávu o vztazích vyhotovuje nejen ovládaná osoba, ale také osoba řízení.

Způsob ovlivňování není zákonem předvídan. Půjde tak o všechny možné případy, které budou schopny naplnit znaky ovlivnění. I když lze najít názory, že vliv lze prosadit pouze aktivně,¹⁶ lze si představit nejen právní jednání, ale také zdržení se konání nebo jiné chování osob či entit, kterým se toto konání může přičítat.¹⁷ Způsobilé ovlivnit jednání může být také pouhé sdělení nebo, i jak označuje německá doktrína, „hovory u krbu“.¹⁸ Jde o materiální pojetí, kdy k naplnění znaků může dojít také až součtem více jednání, které naplní předpoklady dle § 71 z. o. k.¹⁹ Zákon současně počítá s tím, že vliv nemusí být uplatňován pouze přímo vlivnou osobou, ale dochází také k řetězení osob, kdy poslední osoba, která předá informaci o vykonání vlivu, nebude vůbec účastna na faktickém vytváření vůle ovlivněné osoby. Zákon stanoví, že vlivem se rozumí také vliv vykonaný prostřednictvím jiných osob. Zde bude vždy nutno posuzovat, zda osoba pouze předala „vliv“ nebo se na tomto utváření podílela a jen předává informaci, která je výsledkem více spolupracujících osob. Tento posuzovaný vliv musí vést ke změně chování ovlivněné společnosti, tedy bez vlivu by nebylo ani v této podobě samo jednání ovlivněné osoby.²⁰ Přímým vlivem se rozumí například účast na hlasovacích právech nebo výkon skrze podíly se zvláštními právy umožňující vykonání vlivu. U nepřímého působení lze jmenovat nejen řetězení osob, ale také dohody o hlasovacích právech nebo skrytou správu cizích podílů.²¹

---

¹⁵ ČERNA, Stanislava, ČECH, Petr. Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 1, s. 10.

¹⁶ ČERNA, Stanislava, ČECH, Petr. Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 1, s. 10.

¹⁷ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 237. (§ 71 z. o. k.).

¹⁸ ČERNA, Stanislava, ČECH, Petr. Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 1, s. 10.

¹⁹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 594 (§ 71 z. o. k.).

²⁰ Tamtéž.

²¹ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 237. (§ 71 z. o. k.).

Je postaveno na jisto, že aplikační prostor zákona o obchodních korporacích dopadá pouze na ovlivněné obchodní korporace a rozšiřování jeho pravidel je nežádoucí. Na místě ovlivněné osoby bude vždy česká obchodní korporace nikoli zahraniční korporace, pokud se její status řídí jinou úpravou.²² Naopak vlivnou osobou může být nejen obchodní korporace, ale i jedna fyzická či právnická osoba nebo také svěřenský fond. V případě svěřenského fondu půjde o jednání správce, který bude vykonávat vliv za tento fond.²³ Na místě vlivné osoby se může nacházet i veřejnoprávní korporace, stát nebo věřitel. V případě věřitele bude nerozhodné, z jakého právního důvodu se v této pozici nachází. Smluvní ujednání, kterým si věřitel například podmíní souhlas s převodem majetku obchodní korporace zpravidla nepovede k využití vlivu, jelikož primárním smyslem ujednání je zajištění jeho postavení. Korporace bude stále mít možnost svobodně se rozhodnout, i když pod hrozbou sankce.²⁴ Jiná situace může nastat, pokud se korporace dostane do nepříjemné hospodářské situace a v reakci na to věřitelé požadují různé dohody, aby si zajistili pohledávku. Zde mohou některé konkrétní zásahy naplnit znaky ovlivnění.²⁵ Odpovědným může být také věřitel se silným postavením, který bude moci měnit složení volených orgánů.²⁶ Dále je nutné upozornit, že k jednomu samotnému ovlivnění může existovat i více vlivných osob.²⁷

Na vykonání vlivu navazuje zvláštní notifikační povinnost, která vzniká členům volených orgánů v situaci, kdy je jejich jednání ovlivněno, ať už vlivnou, tak i ovládající osobou. I z důvodu možného výkonu nežádoucího vlivu může dojít k pozastavení výkonu funkce předvídaného v § 54 z. o. k.

1.2 Ovládání

Ovládání je kvalifikovanější, vyšší forma podnikatelských seskupení. Právě právo na odkup podílu vzniká společníkovi až v okamžiku, kdy ovládající osoba využije svého vlivu a to způsobem, který způsobí podstatnou nežádoucí změnu postavení společníka. Zákon stanovuje, že ovládající osobou, je osoba, která může ve společnosti uplatňovat rozhodující vliv a opět zde zdůrazňuje, že může jít jak o přímý, tak i o nepřímý vliv. Mezi znaky, které odlišují

---

²² Tamtéž.

²³ Tamtéž.

²⁴ HAVEL, Bohumil. Věřitel coby vlivná osoba (aneb vliv není totéž co být pod vlivem). In ZOUFALÝ, Vladimír (ed). *XXIV. Karlovarské právnícké dny*. Praha: Leges, 2016. s. 225-226.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 606 – 607 (§ 74 z. o. k.).

ovládání od ovlivnění patří dlouhodobější vzájemný vztah mezi ovládající a ovládanou osobou. Tento vliv nemusí mířit pouze na provozování závodu, ale může jít i o změnu uvnitř korporace.²⁸

Stejně jako v případě ovlivnění nemusí jít o právní jednání, ale může jít pouze o faktické jednání. Odlišný přístup však zákon stanovuje v tom, že pro naplnění znaků ovládající osoby postačí, že k prosazení rozhodujícího vlivu může dojít. I když k faktickému vykonávání dlouhodobého vlivu nedochází, bude mít ovládaná společnost povinnost vypracovat zprávu o vztazích, kterou zakládá § 82 z. o. k., jelikož budou naplněny znaky ovládání. Zákonodárce dále stanoví, že ovládající osobou je vždy řídicí osoba a také většinový společník, pokud zákon nestanoví jinak. Definici většinového společníka obsahuje § 73 z. o. k., kdy tímto společníkem je ten, který má většinu hlasů plynoucích z účasti v obchodní korporaci. Není rozhodující velikost podílu v korporaci, ale rozhodujícím faktorem je pouze výše hlasovacích práv. Bude tedy vždy nutné, aby se zohledňovaly konkrétní druhy podílů, jelikož jejich variací může být mnoho. Dále platí, že při posuzování většinového společníka se nezohledňují hlasy plynoucí z vlastních podílů ve vlastnictví korporace a také k těm, které nabývají hlasovací práva pouze dočasně.²⁹

Úprava podnikatelských seskupení obsahuje také vyvratitelné domněnky, které zakládají pozici ovládající osoby. Bude tak vždy na straně posuzované osoby, aby prokázala, že v tomto postavení není. Zvláštní úpravou se jeví zakotvení právě těchto vyvratitelných domněnek, které navazují a doplňují nevyvratitelnou domněnku, že ovládající osobou je většinový společník.³⁰

Má se za to, že ovládající osobou je ta, která může jmenovat nebo odvolat většinu osob, které jsou členy volených orgánů nebo toto jmenování či odvolání prosadit. V souvislosti s novelou, která zavedla takzvané podíly s vysílacím právem, bude muset být přihlíženo i k těmto skutečnostem.

Další domněnka operuje se 40% podílem na hlasovacích právech, kdy nikdo jiný nemá stejný nebo vyšší podíl nebo s ním nakládá, a také tehdy, pokud jsou zde jiné osoby, které jednají ve shodě a mají dohromady vyšší podíl. V podstatě stejné pravidlo pak platí pro osoby jednající ve shodě, které dosahují společně 40% podílu na hlasovacích právech a poslední zákonnou domněnkou je specifická situace, kdy je rozhodující pro určení ovládající osoby

---

²⁸ Tamtéž.

²⁹ § 73 odst. 1 a 2 z. o. k.

³⁰ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 607 (§ 74 z. o. k.).

pouze 30% podíl na hlasovacích právech, pokud tento podíl představoval na posledních po sobě jdoucích valných hromadách více než polovinu hlasovacích práv.

Také v případě ovládnutí, kdy má dojít k ovlivnění konkrétního jednání, vzniká členovi voleného orgánu notifikační povinnost dle § 54 z. o. k., kterou v souladu s péčí řádného hospodáře musí splnit.

1.3 Řízení

Nejvyšším stupněm podnikatelských seskupení je řízení neboli koncern. K jeho vzniku vede existence jednotného řízení, nikoli uveřejnění informace o jeho vzniku. Jde tedy o faktický stav, kdy není rozhodné, jak k této skutečnosti došlo. Jednotným řízením se rozumí systematické prosazování vlivu na chod závodů nebo alespoň jedné z jeho významných složek nebo činností.

Zákon o obchodních korporacích zakotvil toto širší pojetí koncernu, stejně tak jako v Německu, jelikož postačí, že se koordinuje alespoň jedna významná složka činnosti, proto půjde například i jen o prodej, personální otázky atd., což je schopno ovlivnit podnikatelskou činnost.³¹ Přestože korporace neztrácí svou právní samostatnost, její jednání je omezeno pokyny a zájmy celého seskupení. Pro vznik koncernu je rozhodující existence a reálné prosazování konkrétního dlouhodobého cíle, zájmu, který je pro celé seskupení společný. Společný zájem by měl být seznatelný z důvodů, které vůbec k vytvoření koncernu vedly.³² I kdyby společnost zveřejnila koncernovou deklaraci na internetových stránkách a v souladu se zákonem tvrdila, že je řízenou osobou, stále se může jednat pouze o ovládnutí.

Není vyloučeno, aby i v rámci koncernu došlo k ovlivnění, pokud to samotné prosazení vlivu nebude možné podřadit pod koncernové řízení. To nastane v situaci, kdy jinak řídicí osoba prosadí vliv týkající se jiné složky činnosti řízené osoby. Z výše zmíněného vyplývá, že bude vždy záviset na řídicí osobě, zda bude schopna prokázat, že seskupení dlouhodobě a cíleně řídí.³³ Splnění povinnosti uveřejnění existence koncernu na internetových stránkách vede pouze k možnosti využití odlišného způsobu vyrovnání újmy, tak jak to připouštělo již dříve francouzské pojetí. Jedná se o složenou právní skutečnost, kdy musí fakticky existovat jednotné

---

³¹ ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 2, s. 133.

³² Tamtéž.

³³ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 632 (§ 79 z. o. k.).

řízení a současně musí být splněna informační povinnost.³⁴ Tato povinnost je proto pro koncernová seskupení čistě motivační a umožňuje čerpat koncernové výhody.

Způsoby vzniku mohou být opět rozmanité, může jít například o zařazení dceřiné společnosti do koncernu, ovládnutí prostřednictvím hlasovacích práv, smlouvu, včetně akcionářské, faktický vliv na rozhodování orgánů řízené osoby nebo jednání ve shodě.³⁵

Zájmy společníků nemusí být nutně shodné se zájmy celého koncernu, a i vznik koncernu tak může vést k poškození jejich oprávněných zájmů. Zákonodárce tak nejen proto reaguje zakotvením úpravy zprávy o vztazích a jejího přezkumu, právo na odkup podílu dle § 89 z. o. k., náhradu škody dle § 71 z. o. k a popřípadě i právo sell-out.

---

³⁴ ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 2, s. 133.

³⁵ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 228 (§ 79 z. o. k.).

2. Hmotněprávní předpoklady

Právo na odkup podílu vzniká společníkovi pouze za splnění zákonem stanovených předpokladů. Pro vznik nároku je rozhodující, zda došlo v příčinné souvislosti s ovládním nebo řízením k využití vlivu, který vedl k podstatnému zhoršení postavení nebo jinému poškození oprávněných zájmů společníka. Současně po něm není možné spravedlivě požadovat setrvání ve společnosti. Toto právo náleží všem společníkům bez rozdílu s výjimkou ovládající osoby nebo osoby jí ovládané. I tato výjimka však nebude vylučovat vznik práva na odkup podílu v situacích, kdy ke změně v postavení došlo v okamžiku, kdy se o ovládající nebo jí ovládanou osobu nejednalo.³⁶

Při naplnění těchto podmínek vzniká společníkovi právo na to, aby mu na jeho žádost ovládající nebo řídící osoba umožnila opustit společnost prodejem svého podílu. Zákonodárce však tuto ochranu nepřiznal v situacích, kdy dojde pouze k ovlivnění, kdy společníci mají právo na úhradu reflexní škody, která jim vznikne při nesplnění včasné náhrady škody dle § 71 z. o. k.

Úpravu podobných práv minoritních společníků, přiznaných i mimo úpravu podnikatelských seskupení, lze najít i v zahraniční právní úpravě například Francie, Německa či Velké Británie, kdy přiznání práva odchodu má předcházet zrušení účasti ve společnosti, popř. zrušení celé společnosti. Tedy jde o snahu zachovat fungování společnosti a upřednostnit tak její zájem nad neshodou společníků.³⁷ V Brazílii lze nalézt ještě přívětivější přístup pro minoritní akcionáře, kdy ti dokonce nemusí tvrdit a prokazovat zneužití vlivu jiného společníka na chod společnosti.³⁸ Právní úprava Velké Británie také stanovuje několik předpokladů. Konkrétně musí jít o jednání nebo opomenutí ve vztahu k řízení záležitostí společnosti, které vede k poškozování zájmů člena nebo členů a škodlivé jednání je nespravedlivé.³⁹ Tato obecná práva exitu obsahuje úprava společnosti s ručením omezeným, která připouští nejen vystoupení společníka, ale i zrušení jeho účasti soudem a také zrušení účasti dědice.

Následně budou probrány jednotlivé předpoklady zvlášť.

---

³⁶ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278 (§ 89 z. o. k.).

³⁷ ENRIQUES, Luca a kol. In REINER, Kraakman a kol. *The Anatomy of Corporate Law, A Comparative and Functional Law?*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2017. s. 152.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ DAGNAW, Getahun Walegn. Exit rights of the minority shareholders in closely held corporations: a comparative study of english, germany and ethiopian laws. Fuoka, 2012. Thesis. Kyushu University. s. 23.

2.1 Využití vlivu

Obecné vymezení forem podnikatelských seskupení bylo rozebráno v první kapitole, proto je zde věnována pozornost pouze výkladu využití vlivu v rámci § 89 z. o. k. V souvislosti se vznikem práva na odkup podílu totiž vyvstávají i další otázky, než-li jen správné určení zda se jedná o ovládání nebo pouze o jednotlivé využití vlivu. Zákonné znění uvádí, že: „*ovládající osoba využívá svého vlivu v ovládané osobě způsobem, v jehož důsledku dojde k podstatnému zhoršení postavení ...*“⁴⁰ K. Kovaříček zde zvažoval, zda lze vyložit toto ustanovení tak, že ovládající osoba musí dlouhodobě využívat svého vlivu a zasahovat tak dlouhodobě do postavení společníka či postačí existence ovládající osoby a vznik práva může odůvodnit i jen jeden zásah.⁴¹ Dle mého názoru však ani prostým jazykovým výkladem nelze uvažovat nad výkladem o dlouhodobosti zásahu, jelikož spojením „využívá svého vlivu“ se pouze zdůrazňuje role ovládající osoby. Lze se však shodnout na výsledku, že teleologickým výkladem lze dojít pouze k jednomu závěru, a to k takovému, že společník má právo i jen při jednom zásahu, ale musí jít o ovládající osobu a nikoli pouze o osobu prosazující jednorázový vliv.

Aby došlo ke změně postavení společníka, je zřejmé, že v konkrétním případě musí jít o reálně vykonaný vliv, který musí být vždy v příčinné souvislosti s touto změnou. Kvalifikovaně ovlivnit postavení společníka může i součet několika jednání, která budou až dohromady schopna ovlivnit jeho postavení.

Zákonodárce zde poskytuje společníkovi značnou výhodu v tom, že jedině, co mu postačí tvrdit a prokazovat, je jeho změna postavení nebo poškození oprávněných zájmů. Tato cesta otevírá dveře pro minoritu, která často nebude schopna ukázat na konkrétní prosazení vlivu, které ji poškodilo, a zároveň klade vyšší nároky na ovládající osoby, které mají přistupovat ke své pozici obezřetně.

2.2 Podstatné zhoršení postavení společníků ovládané osoby nebo jiné podstatné poškození jejich oprávněných zájmů

Vymezení této nechtěné změny v pozici společníka je velmi obecné. V praxi tedy může dojít k mnoha případům, které bude možné podřadit pod danou skutkovou podstatu. Společník je tímto postaven do pozice, kdy bude muset přesvědčit ovládající osobu, popřípadě pak soud,

---

⁴⁰ § 89 z. o. k.

⁴¹ KOVAŘÍČEK, Kamil. Právo odchodu společníka ze společnosti s ručením omezeným v podnikatelských seskupeních. *Právní rozhledy*, 2020, č. 21, s. 725-733.

že k subjektivnímu, podstatnému zásahu došlo. Je však otázkou, jak si s tímto posouzením poradí soudy.

Od účinnosti zákona o obchodních korporacích do března roku 2020 došlo pravděpodobně pouze ke třem řízením, která se zabývala přímo právem na odkup podílu dle § 89 z. o. k.⁴² Vůbec první rozhodnutí, které se týkalo způsobu uplatnění práva odkupu, se vypořádávalo s praktickou realizací tohoto práva minoritním akcionářem. Původní znění totiž odkazovalo na obdobnou aplikaci § 329 z. o. k., což bylo právní doktrínou označováno za nešťastné.⁴³ Důležitým bodem tohoto rozhodnutí však bylo: „*V případě vzniku práva na odkup dle § 89 ZOK tedy nevzniká oprávněné osobě, v tomto případě minoritnímu akcionáři, (bez dalšího) právo na jmenování znalce dle § 91 ZOK mimo řízení, ve kterém se společník domáhá uzavření smlouvy o odkupu svých cenných papírů ovládající osobou.*“⁴⁴ Toto pravidlo pak opět zopakoval Vrchní soud v Praze.⁴⁵ Velká novela zákona o obchodních korporacích poté odstranila zmatečné odkazy na § 328 a § 329 z. o. k. a současně nedošlo k převratné změně v postupu společníka. Nyní již nemusí dle textu zákona předkládat sám ovládající osobě návrh smlouvy, ale po uplynutí doby bez zbytečného odkladu získává aktivní legitimaci k podání žaloby na odkoupení podílu.

Další dvě,⁴⁶ které se nakonec i dostaly k Vrchnímu soudu v Praze, se týkaly samotného naplnění předpokladů podle § 89 z. o. k. (šlo o dva akcionáře a jednu společnost), kdy soud pasivitu akcionářů a neuplatnění jiných ochranných mechanismů přičetl k jejich tíži. Minoritní akcionáři dovozovali naplnění předpokladů pro odkup akcií z důvodu neobsazení jejich osoby do představenstva ani dozorčí rady, změny počtu členů dozorčí rady, zabraňování přístupu k informacím, nedostatku informací o propojené společnosti, zablokování výplaty dividend, absence informací ke konkrétní investici a naposledy z důvodu souběhu funkcí.

Nezvolení akcionáře do orgánu společnosti samo o sobě nemůžeme považovat za zneužití vlivu a dovozovat zhoršení postavení, jelikož toto právo akcionáři nenáleží. V daném případě byla však údajně sjednána ústní akcionářská dohoda nikoli s akcionáři, ale s otcem, který

---

⁴² Vycházím z informací krajských a vrchních soudů, které vzešly ze žádostí o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, Krajský soud v Brně však informace neposkytl.

⁴³ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278. (§ 89 z. o. k.) a dále DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663 (§ 89 z. o. k.).

⁴⁴ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. srpna 2018, sp. zn. 8 Cmo 110/2018.

⁴⁵ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 2. prosince 2019, sp. zn. 14 Cmo 320/2018.

⁴⁶ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 38 Cm 64/2016 a rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 38 Cm 65/2016.

následně zemřel a akcionáři se stali jeho synové. Dle mého názoru i samotné porušení akcionářské dohody může vést ke vzniku práva na odkup. Všechny výše uvedené důvody mohou přivodit újmu společníkům, avšak je otázkou, zda jsou schopni zpětně tvrdit a prokázat konkrétní změnu a dopad do jejich práv.

Soudy v obou případech žalobu zamítly. V podstatě můžeme říci, že akcionářům byla přičtena k tíži jejich pasivita v bránění svých zájmů a to konkrétně, že nedošlo k podání žaloby z důvodu neposkytnutí informací na valné hromadě ani k uplatnění nároku na přezkum zprávy o vztazích, popř. nebyla podána žaloba na vyslovení neplatnosti rozhodnutí valné hromady. Dále se také soud vypořádával se skutkovou okolností, kdy souběh funkcí nebo podezřelé investice proběhly již v době, kdy akcionáři neměli ve společnosti účast. Obecně lze říci, že aby došlo ke zhoršení postavení společníka, musí k tomu dojít v době, kdy jím byl. Můžeme však ospravedlnit stejný postup také u akcionářů, kteří akcie zdědili a zůstavitel neměl možnost svého práva využít? V případě dědění, kdy dochází k univerzální sukcesi, by mělo být umožněno i právním nástupcům domáhat se práva na odkup podílu, jelikož se nejedná o osobnostní právo. Navíc není důvodu, proč by neměla být poskytnuta ochrana dědicům proti zneužívajícímu vlivu ovládající osoby. Zákon o společnosti s ručením omezeným upravuje jednostranné vystoupení dědiců, ale toto právo například chybí u akciové společnosti, kde jsou pravidla fungování nastavena jinak.

Materiální podmínky práva odkupu můžeme považovat za spíše subjektivní, a bude vždy nutné, aby zásah do postavení nějakým způsobem tvrdil a snažil se prokázat společník.⁴⁷ Ve Velké Británii se dovozuje obecný ospravedlňující důvod pro právo exitu propuštění z vedení v případech, kdy jde o společnosti s malým počtem společníků, kde se předpokládá účast v orgánech společnosti. Ve věcech Ebrahimi v. Westbourne Galleries a O'Neill v. Phillips bylo rozhodnuto, že vyloučení menšinového akcionáře z vedení, aniž by mu byla nabídnuta koupě jeho akcií, je nespravedlivě škodlivé jednání.⁴⁸ Dále se také uvádí další důvody, jako neposkytnutí informací, špatné obchodní řízení, porušení společenský smluv nebo dohod akcionářů, nadměrné odměňování členů vedení, nevyplácení přiměřené dividendy, porušování

---

⁴⁷ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278 (§ 89 z. o. k.).

⁴⁸ Rozhodnutí House of Lords ze dne 3. března 1972, ve věci Ebrahimi v. Westbourne Galleries a rozhodnutí House of Lords ze dne 20. května 1999, ve věci O'Neill and Another vs. Phillips and Others.

práv na informace, různé techniky zmrazení, nesdílení zisků nebo dividendy, tunelování a další.⁴⁹

Česká komentářová judikatura uvádí jako možnosti splnění tohoto předpokladu: „*opakovanou ztrátu práva na zisk, opakované faktické potlačení hlasovacích práv nebo masivní poškození hodnoty majetku ovládané nebo řízené osoby nebo její dobré pověsti, a tím poškození hodnoty podílu společníka, respektive poškození ceny podílu na trhu.*“⁵⁰ Jelikož se musí jednat o podstatný zásah do práv společníka, lze očekávat, že přístup soudů bude spíše zdrženlivý.

U posuzování zásahu do práv by mělo docházet k přezkumu všech konkrétních okolností případu a k tomu by mělo dále patřit i odlišné měřítko pro druhy korporací (což lze vnímat i u přístupu Velké Británie). Jedná-li se o společnost s ručením omezeným, která má malou zakladatelskou strukturu, tak se subjektivní práva a zájmy společníků budou lišit od velkých akciových společností s roztržštěnou strukturou.

Důležitým kritériem však není pouze druh obchodní společnosti, ale zároveň i samotné nastavení fungování uvnitř. Přihlížením pouze ke druhům korporací by totiž mohlo dojít k neospravedlnitelným situacím, kdy by bylo odepřeno právo na odkup akcií v akciové společnosti, kde jsou nastaveny mantinely fungování více jako ve společnosti s ručením omezeným. Například tím, že je rozšířeno právo na vysvětlení nebo se podílí na fungování všichni akcionáři ve volených orgánech a z jejich vůle vyplývá, že se chtěli odchýlit od klasické podoby akciové společnosti. Zákon nastavuje kritéria spíše subjektivně, a i z toho důvodu by se mělo komplexně posoudit nejen formální fungování společnosti, ale současně se musí přihlídnout i k jejímu účelu, fungování, domluvám společníků a ke směřování.

K. Kovaříček zmiňuje jako vhodné vodítko tzv. pozitivní očekávání, tedy představy a cíle, se kterými společníci do společnosti vstupovali. To samotné však nestačí, mělo by se také přihlídnout k vývoji a změnám, které nemusí být shodné s počátečním očekáváním, a také k následně zavedené praxe stran, jelikož i samotné očekávání je proměnné v čase. Pomocné kritérium pozitivního očekávání může dobře fungovat. Přece jen sám T. Doležil dovozuje, že naplnění předpokladů pro právo na odkup odpovídá situaci, kdy by již společník do společnosti nevstoupil.⁵¹

---

⁴⁹ DAGNAW, Getahun Walegn. Exit rights of the minority shareholders in closely held corporations: a comparative study of english, germany and ethiopian laws. Fuoka, 2012. Thesis. Kyushu University. s. 26.

⁵⁰ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278 (§ 89 z. o. k.).

⁵¹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663 (§ 89 z. o. k.).

2.3 Požadavek nespravedlivého setrvání

Pro vznik nároku nepostačuje pouze podstatný zásah do práv společníka, ale zároveň po něm není možné spravedlivě požadovat setrvání ve společnosti. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Obdobný předpoklad obsahuje zákon o obchodních korporacích u zrušení účasti společníka soudem v rámci úpravy společnosti s ručením omezeným. Zde Nejvyšší soud dovodil, že je třeba proporcionálně vážit povahu a závažnost důvodů, pro které se společník domáhá ukončení své účasti, a zároveň potencionální dopad na společnost a zbývající společníky. Zároveň ještě vymezil, že se jedná o nástroj ultima ratio.⁵²

U práva odkupu by mělo docházet k mírně odlišnému vážení proporcionality zásahů. Proti sobě by měli stát pouze poškozený společník a ovládající či řídicí osoba, jelikož předmětem tohoto přezkumu je pouze podstatný zásah do práv společníka, který v příčinné souvislosti vytvořila ovládající osoba. Proto lze říci, že zásah má být tak vážný, aby proporcionálně, spravedlivě bylo možné ovládající osobu zavázat k povinnému odkupu, který mohla předem předpokládat a vyhodnotit si rizika. Z tohoto důvodu soudím, že je ospravedlnitelné, aby při podstatném zásahu do postavení došlo ke vzniku povinnosti odkoupit podíl a není třeba zvažovat důsledky pro společnost. Zpravidla totiž samotnou změnou vlastnické struktury nebude docházet k nefunkčnosti či omezení fungování samotné společnosti. Ovládající osoba navíc může předem zvážit, zda jí nežádoucí vliv pro společníky stojí za potencionální hrozbu vzniku povinnosti k odkoupení podílů.

Co se týká vztahu mezi oběma možnostmi exitu, tak § 89 z. o. k. je do jisté míry funkčně širší, jelikož se nevztahuje pouze na společnost s ručením omezeným, ale zároveň důvody, pro které může dojít k uložení povinnosti odkoupit podíl ovládající osobě jsou užší. Pod spravedlivé důvody u § 205 z. o. k. můžeme podřadit i osobní rozpory mezi společníky či zdravotní stav spojený se zdravotním přetížením.⁵³ Zákon o konkurenci nároků mlčí. Je však možné, že v konkrétním případě může dojít k naplnění obou práv k opuštění společnosti. Judikatura dovodila, že měl-li společník jinou právní možnost, kterou mohl využít, nemá právo na zrušení účasti soudem (například zrušení účasti nemá místo tam, kde by pro stejné důvody mohla být zrušena společnost sama).⁵⁴ Pokud by důvody pro ukončení účasti stály pouze na zásahu do práv společníka, které je v příčinné souvislosti s ovládním, tak by při setrvání

---

⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2018, sp. zn. 27 Cdo 1950/2017.

⁵³ POKORNÁ, Jarmila. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1059 (§ 205 z. o. k.).

⁵⁴ Tamtéž.

na dřívější judikatuře mohlo dojít v soudní praxi k zamítnutí návrhu. T. Doležil dovozuje, že se musí jednat o takovou situaci, že by společník za daných podmínek do společnosti nevstoupil, a tím se popírá smysl jeho účasti. Všechny předpoklady pro vznik práva na odkup budou splněny až tehdy, když ostatní běžné ochranné korporacní mechanismy, včetně § 71 z. o. k., selžou.⁵⁵

Obě tyto práva exitu jsou vnímána jako ultima ratio. Zájem obchodní korporace je primárním, směrodatným zájmem, který je rozhodující pro korporacní právo. Má mít přednost před zájmem společníků a členů volených orgánů. Při zrušení účasti vzniká společníkovi právo na vypořádací podíl, který se určí z mimořádné účetní závěrky a společnost tak přichází o část svých finančních prostředků. Z tohoto důvodu lze vnímat jako pro společnost spravedlivější, aby společník zvolil právo na odkup podílu přednostně před zrušením účasti. Dle mého názoru tedy právo vznikající dle § 89 z. o. k. má povahu speciálního práva, které má před využitím možnosti zrušení účasti soudem přednost.

2.4 Úpadek

Speciální případ pro vznik práva na odkup je obsažen v § 90 odst. 3 z. o. k., kde se stanovuje, že: „... dostane-li se ovládaná osoba v důsledku vlivu podle § 89 do úpadku podle jiného právního předpisu, postavení jejich společníků se vždy podstatně zhoršilo.“⁵⁶ Za této situace se cesta menšinových společníků usnadňuje, jelikož nebudou muset prokazovat zhoršení nebo poškození svých práv nebo zájmů. Rozhodující pro přiznání práva exitu bude schopnost ovládací osoby doložit, že úpadek nenastal v důsledku jejího vlivu. I když z pohledu hmotného práva se jeví tato úprava jako zřejmá a bezproblémová, v praxi může činit značný problém hledání konkrétní příčiny a důvodů pro vznik úpadku. Zpravidla se totiž nebude jednat pouze o jednu příčinu, která vedla k úpadku, ale půjde o nespočet na sebe navazujících jednání, které bude obtížné rozklíčovat. Ovládací osoba bude muset prokázat, že k úpadku došlo alespoň převážně z jiného důvodu.⁵⁷ Pro vznik nároku postačí, že došlo k naplnění znaků úpadku (nepostačí pouze hrozící úpadek)⁵⁸, není nutné, aby o něm bylo i pravomocně rozhodnuto.⁵⁹

---

⁵⁵ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663 (§ 89 z. o. k.).

⁵⁶ § 90 odst. 3 z. o. k.

⁵⁷ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 664 (§ 89 z. o. k.).

⁵⁸ aktuální znění: § 3 zákona č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters

Další otázkou je, zda pro vznik práva postačí, že v důsledku vlivu ovládaná osoba nepřijala dostatečná opatření v situaci, kdy již byl zřejmý hrozící úpadek. Dle mého názoru by i v tomto případě mohla nést odpovědnost ovládající osoba a nárok na ukončení účasti společníka ve společnosti může být dán, pokud by i zde šlo o převážný důvod vzniku úpadku. V každém případě bude nutné zvažovat, jaký podíl na úpadku měl nežádoucí vliv. Navíc menšinový společník může mít informační deficit, jelikož sám nebude muset mít dostatek důkazů k prokázání, že je společnost již v úpadku. To však bude možné překonat v rovinách procesního práva.

2.5 Prekluzivní lhůta

Za účinnosti původního znění zákona o obchodních korporacích⁶⁰ se dovozovalo, že se právo na odkup podílu promlčuje v obecné promlčecí tříleté lhůtě. Novela zavedla v § 89 odst. 2 prekluzi tohoto práva, kdy subjektivní lhůta běží ode dne, kdy se společník o podstatném zhoršení nebo poškozeních svých zájmů dozvěděl nebo mohl dozvědět. Je tedy vhodné, aby společníci byli ostražití, pokud mají podezření, že k takovému stavu došlo, jelikož roční lhůta je poměrně krátká. Objektivní lhůta je tříletá. Novelizované znění neobsahuje přechodné ustanovení pro aplikaci tohoto pravidla, a proto lze vycházet z toho, že prekluze nemá zpětné účinky a uplatní se až na zásahy, které nastaly po 1. 1. 2021.⁶¹

2.6 Kogentnost právní úpravy

Další praktickou otázkou je, zda se od právní úpravy práva na odkup podílu lze odchýlit například ve společenské smlouvě nebo zda se ho lze vzdát. Obecný test kogentnosti upravený v občanském zákoníku vyžaduje bližší vymezení pro obchodní korporace. Mezi oprávněné omezení autonomie vůle v rámci úpravy korporací bývá řazena ochrana menšinových společníků.⁶² Úprava práva na odkup je proto kogentní, protože smyslem a účelem je ochrana poškozených společníků, i když ne vždy musí jít o menšinové společníky. Proto soudím, že se ho nemohou ani předem vzdát.⁶³ Přestože se nejedná o dispozitivní pravidlo, nic nebrání tomu, aby si společníci například ve společenské smlouvě vymezili konkrétní zásahy, které budou z jejich společné vůle podřazovat pod podstatné zhoršení postavení nebo poškození

Kluwer, a. s., 2014, s. 664 (§ 89 z. o. k.).

⁶⁰ historická verze: zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, ve znění zákona č. 90/2012 Sb.

⁶¹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663 (§ 89 z. o. k.).

⁶² RONOVSÁ, Kateřina, HAVEL, Bohumil. Kogentnost úpravy právnických osob a její omezení autonomií vůle, nebo vice versa?. *Obchodněprávní revue*, 2016, č. 2, s. 33-39.

⁶³ analogicky s § 2898 o. z.

oprávněných zájmů. Tímto ujednáním však musí dojít k rozšíření nikoli omezení práva na odkup. Bude-li ovládající osoba stát mimo společnickou strukturu, nebude tímto ujednáním vázána a použije se zákonná úprava.

I akcionářské dohody mohou obsahovat smluvní ujednání, kde se ovládající osoba bude zavazovat ke koupi podílů ve vymezených případech. Smluvní právo odkupu tzv. buy-sell agreement, buyout agreement, Andienungsvereinbarung, la convention d'achat-vente je v praxi rozšířené, a to nejen ze strany zahraničních investorů.⁶⁴ Vždy se bude jednat o inominátní smlouvu, kde bude nutné detailně upravit práva a povinnosti mezi stranami od vzniku nároku, přes realizaci a samotný zánik a porušení této povinnosti.⁶⁵ Zde se však také projevuje slabina závazkového práva z pohledu působení inter partes. Pod ochranou totiž budou pouze společníci uzavírající akcionářskou dohodu nikoli jejich právní nástupci, pokud nedojde k odlišné smluvní úpravě.

Tyto formy smluvní úpravy se jeví jako vhodné, i když je otázkou, jak moc konkrétně lze předvídat budoucí problémy či konflikty vznikající v rámci fungování společnosti.

2.7 Vztah mezi náhradou škody dle § 71 z. o. k. a právem na odkup dle § 89 z. o. k.

Zákon o obchodních korporacích v rámci úpravy podnikatelských seskupení obsahuje dva ochranné mechanismy, a to speciální skutkovou podstatu náhrady škody dle § 71 odst. 2 z. o. k., a právo na odkup dle § 89 z. o. k., kdy mezi nimi nestanovuje vztah. Funkční rozsah práva exitu je širší, jelikož k jeho naplnění může dojít celou řadou skutečností, nejen vznikem újmy. Není však vyloučeno, že jedním zásahem dojde k naplnění předpokladů a vzniku obou práv.

V podstatě se nabízejí tři pohledy. První je ten, že tato práva jsou ve vzájemné konkurenci a pokud dojde k vyrovnání újmy, nemůže dojít k přiznání práva na odkup.⁶⁶ Dalším přístupem může být zachování obou práv stojících vedle sebe, avšak s přihlédnutím k tomu, že společník nesmí být uspokojen dvakrát. V rámci stanovení ceny by tedy mělo být zohledněno, zda došlo k vyrovnání újmy dle § 71 odst. 2 z. o. k. Žádné z práv nemá přednost a mohou se navzájem

---

⁶⁴ ŠPAČKOVÁ, Michala. Smluvní předkupní právo k akciím a právo odkupu. *Obchodněprávní revue*, 2020, č. 1, s. 1-9.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278 (§ 89 z. o. k.).

doplňovat.⁶⁷ Třetí přístup by umožňoval absolutně nezávislé využití obou práv, avšak ten zatím nezastává žádná odborná literatura.⁶⁸

Vyrovnání újmy sice bude zahlazovat ztrátu hodnoty podílu, ale to samo o sobě nemusí vyrovnávat poškození zájmů společníka. Pokud by byla újma způsobena například změnou koncernové politiky, která nejen působí újmu, ale zároveň mění hrací pole pro společníky, může i tato změna odůvodnit právo na odkup. V některých případech tedy je možné ospravedlnit využití obou ochranných institutů. Také samotné neshody o výši způsobené újmy mohou ospravedlnit exit společníka, přestože zákon v tomto případě poskytuje ochranu pomocí přezkumu zprávy o vztazích.⁶⁹ Právě z těchto důvodů je nutné vždy zohlednit veškeré okolnosti případu. Nejvhodnějším přístupem se proto jeví druhý uvedený.

2.8 Vztah mezi reflexní škodou dle § 213 o. z. a právem na odkup dle § 89 z. o. k.

Občanský zákoník upravuje, mimo závazky z deliktů, možnost přiznání náhrady škody pouze korporaci, přestože se náhrady domáhal její člen v pozici žalobce. Jedná se o doplňující pravidlo k úpravě deliktů, které ale nestanovuje předpoklady pro vznik nároku. Při zkoumání je nutné vycházet z obecné úpravy náhrady škody, ať už z porušení smluvní či zákonné povinnosti.

V odborné literatuře se vedou diskuze zda reflexní škodou má být pouze odraz primární škody, která vznikla korporaci, nebo se má zohlednit také újma, která vznikla členovi v důsledku poškození korporace. I s ohledem na důvodovou zprávu je patrně vhodnější výklad, který umožňuje, aby se člen domáhal pouze reflexní škody, která je odrazem té primární.⁷⁰

Z tohoto důvodu by měla být úvaha stejná jako u náhrady škody způsobené využitím vlivu. I kdyby aktivní společník podal žalobu, kterou by se domáhal nahrazení své újmy a soud by přiznal náhradu jen korporaci, nemusí to nutně hned znamenat zánik nároku na odkup podílu. Došlo-li k zásahu do postavení společníka i jinak než pouze vznikem škody na podílu, bude se moci domáhat odkupu, ale tato skutečnost se zohlední v kupní ceně.

---

⁶⁷ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663 (§ 89 z. o. k.).

⁶⁸ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278. (§ 89 z. o. k.). ani DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663 (§ 89 z. o. k.).

⁶⁹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 664 (§ 89 z. o. k.).

⁷⁰ LASÁK, Jan. In: LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654).* 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1080 (§ 213 z. o. k.).

3. Uplatnění práva na odkup podílu

Současná právní úprava práva na odkup podílu dostala několika změn a do jisté míry lze říci, že nové znění usnadňuje společníkům cestu. Od 1. 1. 2021 tak mohou uplatnit své právo pouze žádostí u ovládající osoby, která je pak povinna bez zbytečného odkladu předložit návrh na odkoupení podílu.⁷¹ V této kapitole budou postupně rozebrány postupy, které připadají v úvahu při uplatnění práva dle § 89 z. o. k a zároveň problematické otázky, kterým musí společník čelit.

3.1 Určení ovládající osoby⁷²

Společník, který se cítí dotčen na svých právech a má za to, že předpoklady práva na odkup podílu byly naplněny, musí svou žádost uplatnit u ovládající osoby. Jak má ale postupovat v situaci, kdy si není jistý, kdo konkrétně prosadil vliv při poškození jeho práv? Pokud nebude společníkovi vyhověno a nedojde k uzavření smlouvy o převodu podílu, bude on sám stát před velice důležitou otázkou, vůči komu mu nárok vznikl. Ovládající osobu, která vykonává vliv uvnitř, tedy v rámci svých hlasovacích práv, bude v rámci vyvratitelných domněnek nejjednodušší určit. Problém nastává tehdy, když je ovládající osoba méně viditelná a působí zvenku jinak než svou účastí ve společnosti. Správné určení pasivně legitimované osoby sice není procesní podmínkou řízení, ale promítá se do jeho výsledku a neúspěchu ve věci. I když občanský soudní řád zná způsob, jak napravit počáteční chybnou volbu žalovaného, nelze s touto možností počítat vždy.

Procesní úprava umožňuje, aby došlo k záměně žalovaného na návrh žalobce. K tomuto procesnímu postupu je však vždy nutný souhlas žalovaného. Ten může úmyslně ztěžovat společníkovi uplatnění práva u soudu a samozřejmě vyjádřit nesouhlas s navrženou záměnou. Praxe se dříve pokoušela o obcházení tohoto souhlasu přes institut přistoupení. Využití této možnosti totiž odbourává zákonem předvídaný souhlas žalovaného se záměnou. V řízení by tak mohlo dojít k přistoupení nového žalovaného bez jakéhokoli souhlasu a následně

---

⁷¹ Povinnost předložit návrh kupní smlouvy společníkem stále dovozuje T. Doležil v DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 666 (§ 89 z. o. k.).

⁷² Část této kapitoly vychází z mé části spoluautorského příspěvku Krok vpřed nebo cesta zpět? Právo odkupu ve světle očekávané novely, který byl uveřejněn ve sborníku JANOVEC, Michal a kol. (ed.) COFOLA 2020 Sborník příspěvků mladých právníků, doktorandů a právních vědců. Brno: Masarykova univerzita. 2020. s. 155-176.

by žalobce vzal uplatněnou žalobu zpět vůči prvnímu, nesprávnému žalovanému. Tyto pokusy o vytváření nového hybridního institutu však Nejvyšší soud výslovně vyloučil.⁷³

Poškozený společník, který se bude snažit využít svého práva na odkoupení podílu, bude mít zpravidla pár informací, domněnek a k dispozici zprávu o vztazích. Ta je ze zákona povinně vytvářena statutárním orgánem ovládané společnosti a jejím primárním účelem má být pomoc při vynucování ochrany nejen ovládané obchodní korporaci, ale i jejích členů nebo věřitelů.⁷⁴ Při jejím vytváření jsou statutární orgány povinny, tak jak má být jejich zvykem, jednat s péčí řádného hospodáře. Povinnost k tomuto standardu péče je schopna alespoň částečně eliminovat rizika, která hrozí při vytváření zprávy o vztazích. Může se totiž stát a zpravidla se tak i stane, že statutární orgán ovládané společnosti bude ovlivňován i při její tvorbě. Na tuto skutečnost reaguje zákonodárce nejen přezkumem zprávy o vztazích znalcem, ale také tím, že kontrolní orgán, byl-li zřízen, má povinnost vyhotovit stanovisko k této zprávě.⁷⁵

Zpráva o vztazích musí obsahovat mimo jiné i zákonný požadavek na přesný popis újmy a posouzení jejího vyrovnání. Tento údaj může být velice důležitou informací pro vyhodnocení využití možnosti postupu podle § 89 z. o. k.⁷⁶ Informace ve zprávě o vztazích nemusí vždy odpovídat skutečnosti a lze jen doporučit, aby společníci využívali obranné prostředky, které jim zákon přiznává. Krajský soud v Hradci Králové ve svém rozhodnutí, kde bylo předmětem řízení právě právo na odkup podílu, dokonce pasivitu společníků při přezkumu zprávy o vztazích přičetl k jejich tíži.⁷⁷

Odpověď na otázku určení ovládající osoby bude jednoduchá, pokud bude zpráva o vztazích pravdivě reflektovat vztah mezi společností a dalšími osobami, a současně tato struktura nebude složitá. Bude-li se jednat o tzv. pyramidu, což jsou: „*uskupení vytvořená z dlouhých řetězců holdingových společností, přičemž osoba ovládající tuto pyramidu ovládá pouze holdingovou společností na jejím vrcholu.*“⁷⁸, tak chybějící transparentnost vztahů v ní může činit problémy.

Ve zprávě o vztazích se povinně uvádí dle § 82 odst. 2 písm. a) z. o. k. struktura všech zúčastněných osob na ovládaní. Povinný údaj může ulehčit společníkovi určení ovládající osoby a také unesení důkazního břemene, pokud by například prokazoval dlouhodobost

---

⁷³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 119/2006.

⁷⁴ ČERNÁ, Stanislava a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání, Praha: Wolters kluwer ČR, 2021, s. 256-257.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 229 (§ 82 z. o. k.).

⁷⁷ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 38 Cm 64/2016.

⁷⁸ DOLEŽIL, Tomáš. *Koncerny v komunitárním právu*. Praha: Auditorium s. r. o., 2008, s. 126.

ovládání a způsobení újmy společnosti, která není vhodně vyrovnána. Do jisté míry však může být údaj o struktuře vztahů zkrácený či neúplný. Zákon navíc dává statutárnímu orgánu možnost neuvést všechny informace, pokud je z objektivních důvodů nemá. Vynechání povinných údajů bez dostatečného odůvodnění zpravidla opět povede k porušení péče řádného hospodáře. Je nutné poukázat na skutečnost, že se statutární orgán při vytváření zprávy o vztazích dostává do konfliktu zájmů. Lze předpokládat, že si jeho členové budou chtít zachovat výkony svých funkcí. Uvedení vzniku újmy či nevyhovění požadavkům ovládající osoby při tvorbě zprávy o vztazích totiž většinou povedou k odvolání členů z funkce. Samozřejmě zde bude záležet na konkrétním případě a pozici ovládající osoby.

Vyrovňovací pákou má být mimo jiné i přezkum zprávy o vztazích. Využití tohoto ochranného institutu by mělo patřit k využívaným nástrojům, což potvrzuje i přístup výše zmíněného krajského soudu. Při určování osoby povinné odkoupit podíl poškozeného společníka může pomoci i uplatnění práva na informace ve společnosti s ručením omezeným. To je nejzákladnějším právem, kterým si společník může udržet kontrolu nad svým podílem a zároveň vyrovnávat informační asymetrii.⁷⁹ I nahlížení do dokladů společnosti a kontrola údajů může ulehčit určení správné ovládající osoby a zároveň umožnit zmapování celé situace. Lze však předpokládat, že dokumenty nebudou obsahovat všechny relevantní informace o prosazení vlivu v právních jednáních společnosti. K ovládání může často docházet i ústně, navíc o tomto nemusí být vyhotoven ani žádný zápis. Není-li ve zprávě o vztazích uvedena domnělá ovládající osoba, pravděpodobně se tyto údaje nebudou vyskytovat ani v dokumentech společnosti.

Zajímavou se však jeví úvaha nad povinností sdělit informace o společnosti, pokud by otázka směřovala přímo na určení ovládající osoby. Společník by mohl uplatnit právo na informace s dotazem, kdo je ovládající osobou. Tato informace je schopna urychlit uplatnění práva na odkup podílu, jelikož společník nebude muset čekat na vyhotovení zprávy o vztazích, a zároveň může vyjádření poskytnout soudu. Jak uvádí samotná důvodová zpráva, je nutné toto právo vykládat extenzivně.⁸⁰ Společník ve společnosti s ručením omezeným má mít právo využít svého práva na informace i mimo valnou hromadu. Vztah mezi společností a ovládající osobou je možné přiřadit k výčtu informací, které lze požadovat v souladu s § 155 z. o. k.

---

⁷⁹ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. In ŠTENGLOVÁ Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 332 (§ 155 z. o. k.).

⁸⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). s. 41.

U akciové společnosti bude tato situace problematictější, jelikož akciová společnost je svou povahou čistě kapitálová a nastavení vnitřního fungování je odlišné. Práva akcionářů jsou v ní jiná a omezenější než u společníků ve společnosti s ručením omezeným. Akcionářské právo na vysvětlení se vždy váže k výkonu akcionářských práv na valné hromadě nikoli mimo ni, a navíc je toto právo vždy omezeno stanoveným pořadem valné hromady.⁸¹ Při konání řádné valné hromady je zpravidla součástí jejího pořadu i schvalování účetní závěrky a často je k tomuto bodu připojena i výroční zpráva, která obsahuje zprávu o vztazích. Akcionář při formálním schvalování účetní závěrky i zprávy o vztazích vykonává své hlasovací právo. Z tohoto důvodu soudím, že i zde určení konkrétní ovládající osoby by mohlo být součástí výkonu práva na vysvětlení. Lze však opět předpokládat, že statutární orgán bude pouze citovat údaje ze zprávy o vztazích. Výkon tohoto práva by alespoň mohl vytvořit podnět k uplatnění přezkumu zprávy o vztazích. Tento přezkum náleží pouze kvalifikovanému akcionáři a dalším pouze tehdy, pokud bude ve zprávě uveden vznik újmy. Proto pragmatičtí členové představenstva či správní rady udělají cokoli pro to, aby vznik újmy neuvodli.

Informace o poškození společnosti totiž bude zpravidla značit porušení péče řádného hospodáře (vyjma speciálního pravidla u koncernu) a pravděpodobně povede k odvolání členů voleného orgánu, jak již bylo naznačeno výše. Akcionář obdrží informace v době, kdy mu již bude zpřístupněna zpráva o vztazích a samotný dotaz ohledně ovládající osoby bude pravděpodobně nadbytečný. Minoritní akcionáři tedy musejí spoléhat na dostatečně zpracovanou zprávu o vztazích a popřípadě na pohotové kvalifikované akcionáře.

3.1.1. Odpovědnost přímé a nepřímé ovládající osoby⁸²

V praxi může nastat situace, kdy ve zprávě o vztazích bude uvedena pouze jedna ovládající osoba a struktura vztahů bude velice jednoduchá. V případě, kdy je v ní uvedena ovládající osoba přímá i nepřímá čili tato struktura je vícestupňová, nastává problém. Zákon přiznává vznik práva na odkup podílu v § 89 z. o. k. vůči ovládající osobě. Bližší podmínky pro rozklíčování osoby povinné uzavřít smlouvu o převodu podílu nejsou zmíněny ani v důvodové zprávě. Zřejmě není pochyb o tom, že společníci budou mít možnost domáhat se odkoupení podílu po ovládající osobě stojící na samotném vrcholu struktury. Tím je myšlena

---

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Část této kapitoly vychází z mé části spoluautorského příspěvku Krok vpřed nebo cesta zpět? Právo odkupu ve světle očekávané novely, který byl uveřejněn ve sborníku JANOVEC, Michal a kol. (ed.) COFOLA 2020 Sborník příspěvků mladých právníků, doktorandů a právních vědců. Brno: Masarykova univerzita. 2020. s. 155-176.

ovládající osoba, která nezávisle vykonává ovládání a úkoluje celé seskupení. Lze však tohoto práva využít i vůči ovládající osobě, která stojí v této struktuře níže a vykonává ovládání zprostředkovaně dle pokynů? Jaký vztah je mezi větším počtem ovládajících osob, které nemají podíl na hlasovacích právech? Solidarita mezi těmito osobami by byla vhodným řešením celé situace, jelikož by ulehčila cestu společníkům. Současně zákon neřeší ani situaci, kdy bude více osob spoluvytvářet vliv na jednu korporaci. Jednání ve shodě, které zákon upravuje, se totiž týká pouze osob, které mají v korporaci účast. Pravděpodobně zde lze dovodit tři varianty řešení.

Prvním v úvahu přicházejícím pravidlem je institut jednání ve shodě, který je obsažen v zákoně o obchodních korporacích v § 78 z. o. k. Ten má být základním východiskem pro posuzování dalších práv vznikajících u úpravy podnikatelských seskupení. Předpokladem pro jednání ve shodě je využití hlasovacích práv a účelem má být ovlivnění, ovládání nebo řízení (přímé i nepřímé).⁸³

Vzniklo-li společníkovi právo na odkup podílu, bude moci využít tohoto institutu (pokud jsou naplněny jeho předpoklady), který přímo zakládá solidaritu. Společník se žalobou uplatněnou u soudu může domáhat odkupu podílu po kterékoli ovládající osobě, ať už přímé či nepřímé. Problematickým bodem právní úpravy může být situace, kdy nebude naplněn alespoň jeden předpoklad v § 78 z. o. k. Například ovládající osoby (ať už přímá či nepřímá) se nebudou podílet na ovládání výkonem hlasovacích práv, ale mohou uplatňovat soustavný vliv jinak. Může se jednat o opětovné ovlivňování rozhodování statutárního orgánu pomocí nějakého nátlaku či protiplnění. Nedošlo-li k naplnění, byť i jen jednoho předpokladu pro jednání ve shodě, nelze tento institut aplikovat.

Východiskem ze začarovaného kruhu by mohla být úvaha o analogické aplikaci jednání ve shodě právě i na případy, kdy výkon vlivu probíhá zvenčí. V tomto případě zde vzniká teleologická mezera, která je otevřená. Je vhodné připustit dotváření práva, jako subsidiárního prostředku k dosažení smyslu a účelu, který má vzejít při využití analogie.⁸⁴ S touto problematikou vzniká prostor pro úvahu nad analogií v souladu s § 10 o. z. Předpokladem pro použití analogie je neplánovaná neúplnost zákona a zároveň je nutno dodržet meze pro samotné dotváření práva. Zákon o obchodních korporacích obsahuje explicitní řešení situace, která se týká jednání ve shodě. Toto konkrétní řešení pomocí analogie legis a argumentu

---

⁸³ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. In ŠTENGLOVÁ Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 332 (§ 155 z. o. k.).

⁸⁴ Tamtéž.

a simili lze přenést na problematiku výkladu ovládající osoby, která nevykonává hlasovací práva u práva odkupu. Teleologický základ obou těchto případů je dosti podobný.⁸⁵

Úvaha nad zmíněnou analogií je vhodným dotvořením práva, které poskytuje ochranu pro poškozené společníky. Nevyužití tohoto postupu by vedlo k nedůvodným rozdílům a znevýhodnění poškozených společníků, ale to však jen v případě, že bychom nedovodili solidaritu jiným způsobem. Rozdíl spočívá pouze v možnosti ovlivňovat společnost uvnitř korporace a nakládat s hlasy. Tato podobnost vyplývá ze smyslu a účelu celé úpravy ochrany v rámci podnikatelských seskupení.

Bez pomoci analogie a zákona o obchodních korporacích by bylo nutné vyjít z občanského zákoníku a obecné zásady dílčích závazků, což by v praxi vedlo ke značným komplikacím a k méně výhodné pozici poškozeného, který by ztratil právo volby. Překážkou analogie by mohlo být řešení upravené v občanském zákoníku, které zajistí vznik solidarity přednostně před obecnou zásadou dílčích závazků.

Dalším v úvahu přicházejícím řešením je solidarita zakotvená v § 1874 o. z.: „*Je-li k plnění zavázáno společně několik podnikatelů, má se za to, že jsou zavázáni společně a nerozdílně.*“ Zde se jako problém může jevit podmínka osob podnikatelů, jelikož ovládající osoba nemusí vždy být podnikatelem.

Pravděpodobně posledním řešením, které nám dává občanský zákoník, je obsaženo u úpravy náhrady škody. Způsobí-li více škůdců škodu, jsou ze zákona zavázáni společně a nerozdílně.⁸⁶ Úpravu práva odkupu podílu v zákoně o obchodních korporacích bychom mohli považovat za zvláštní skutkovou podstatu náhrady škody, která současně obsahuje i způsob náhrady, tedy právo na odkoupení podílu. Obecná úprava náhrady škody poskytuje i pro ochranu v rámci podnikatelských seskupení zakotvení solidarity a toto řešení by mělo dostat přednost před analogií s jednáním ve shodě.

Jedná-li více osob, které se společně podílejí na výkonu vlivu, budou ze svého jednání odpovědné společně a nerozdílně. Ovládaná osoba nepodílející se na tvorbě vůle, která bude pouze prostředníkem, doručovatelem vlivu, by však odpovídat neměla. Pozmění-li informaci významným způsobem, ať už s vědomím či bez vědomí ovládající osoby, bude přinejmenším další vlivnou osobou.⁸⁷ Toto pravidlo je dovozováno ve vztahu k náhradě škody. Společník

---

⁸⁵ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 241-241.

⁸⁶ aktuální znění: § 2915, zákona č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁷ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 597 (§ 71 z. o. k.).

bude v podstatně horší pozici než ovládaná osoba, která by se případně mohla domáhat náhrady škody dle § 71 z. o. k. Z důvodu praktické využitelnosti práva odkupu a nereálné šance společníka dozvědět se, kdo je fakticky ovládající osobou v méně transparentních vztazích, je nutné posoudit tuto situaci jinak. Je vhodné, aby měl společník právo volby a měl možnost využít právo odkupu vůči všem, ať už přímé či nepřímé ovládající osobě. Nelze po společníkovi spravedlivě požadovat, aby ve sporném řízení správně určil také tu konkrétní ovládající osobu. Z výše uvedených důvodů soudím, že mezi ovládajícími osobami je založena solidarita a současně je nerozhodné, zda je ovládající osoba přímá či nepřímá anebo jde o spolupracující ovládající osoby. Společník si tak může zvolit osobu, kterou bude žalovat. Klidně může žalovat i všechny ovládající osoby.

3.2 Žádost a následný postup

Společník, který uplatnil své exitové právo u ovládající osoby, je povinen vyčkat na reakci ovládající osoby a pokud nebude bez zbytečného odkladu učiněna z její strany nabídka, nabývá věcnou legitimaci pro uplatnění práva u soudu dle § 89 z. o. k. Zákon dále o procesním postupu hovoří v § 91 odst. 2 z. o. k., kde stanovuje, že nepostupuje-li se dle § 89 odst. 3 z. o. k., má se obdobně použít postupu pro jmenování znalce v rámci přezkumu zprávy o vztazích. Přestože se odkazuje na obdobnou aplikaci, současně se doplňuje, že účastníkem je také ovládající osoba a znalecký posudek se neukládá do sbírky listin. Zákon o obchodních korporacích tedy upravuje dva odlišné postupy. Smyslem a účelem těchto odlišností by mělo být rozlišení mezi uplatněním práva společníka při neochotě ovládající osoby a úpravy postupu ovládající osoby, která má povinnost předložit návrh na uzavření smlouvy. Samozřejmě může dojít i k dobrovolnému odkoupení podílu, ale v tomto případě se nebude realizovat právo exitu dle § 89 z. o. k.

3.2.1. Postup ovládající osoby⁸⁸

Právní úprava v § 91 odst. 2 z. o. k. obsahuje postup, dle kterého se má zahájit řízení o jmenování znalce, obdobně jako při přezkumu zprávy o vztazích. Vrchní soudy se za účinnosti původního znění vyjádřily, že k tomuto postupu není aktivně legitimovaný společník (bez dalšího), ale pouze ovládající osoba.⁸⁹ Závorku bez dalšího však Vrchní soud v Praze

---

⁸⁸ Část této podkapitoly vychází z mé části spoluautorského příspěvku Krok vpřed nebo cesta zpět? Právo odkupu ve světle očekávané novely, který byl uveřejněn ve sborníku JANOVEC, Michal a kol. (ed.) COFOLA 2020 Sborník příspěvků mladých právníků, doktorandů a právních vědců. Brno: Masarykova univerzita. 2020. s. 155-176.

⁸⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 8. 2019, sp. zn. 8 Cmo 110/2018 a rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 14 Cmo 37/2019.

ani v Olomouci nezdůvodnil. Kdy by tedy společníkovi aktivní legitimace u práva odkupu vznikla? Sama důvodová zpráva uvádí, že se nově zpřesňuje postup, kdy společník nepředkládá návrh smlouvy ovládající osobě, ale je přímo oprávněn potom, co ovládající osoba nekoná ničeho, zahájit řízení o přiznání práva na odkup.⁹⁰ I proto současné znění tohoto exitového práva dle mého názoru neumožňuje společníkovi cestu přes řízení o jmenování znalce, ale pouze využití varianty zahájení řízení o nahrazení projevu vůle.

Nová úprava v § 91 odst. 2 z. o. k. výslovně odkazuje, že se zahajuje řízení o jmenování znalce pouze tehdy, pokud se nepostupuje dle § 89 odst. 3 z. o. k., kde je upraven postup pro společníka, kterému ovládající osoba nepředložila návrh kupní smlouvy. Aby obě ustanovení dávala funkční smysl, je nutné vykládat § 91 odst. 2 z. o. k. tak, že jeho účelem je pouze postup pro ovládající osobu. Ta bude po žádosti společníka povinna podat návrh na zahájení řízení o jmenování znalce, které je upraveno v § 85 písm. c) z. ř. s.

Novelizované znění zákona o zvláštních řízeních soudních⁹¹ postavilo na jisto, že pro řízení je místně příslušný soud, u kterého je ovládaná společnost zapsána v obchodním rejstříku a věcná příslušnost je svěřena krajským soudům.⁹² Pro účastenství zde platí pojetí pro návrhová řízení dle § 6 odst. 1 z. ř. s., kdy účastníkem má být navrhovatel a osoba, kterou zákon výslovně označuje. Pokud má povinnost předložit návrh smlouvy ovládající osoba, má také povinnost zahájit řízení o jmenování znalce a z tohoto důvodu bude vždy vystupovat v pozici navrhovatele. Účastníky dle zákona jsou nejen ovládající osoba, ale i ovládaná osoba a znalec.⁹³ Dřívější úprava přímo určovala, že řízení o jmenování znalce má navrhovat ovládaná osoba. Tuto povinnost již novelizované znění neobsahuje a důvodová zpráva o této změně mlčí. Jelikož vzniká právo společníkovi vůči ovládající osobě a ta má také povinnost hradit náklady soudem jmenovaného znalce, není důvod proč by měla být ovládaná osoba v pozici navrhovatele.

Dovodil-li Vrchní soud v Olomouci⁹⁴, že se má ocenit hodnota podílu až v rámci řízení dle § 89 z. o. k., což i shodně tvrdí B. Havel⁹⁵, tak by se v pozici navrhovatele neměl nikdy objevit

---

⁹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020, s. 130.

⁹¹ Zákon, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

⁹² aktuální znění: § 3 odst. 2 písm. c) bod 2, zákona č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů .

⁹³ aktuální znění: § 89 zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁴ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouc ze dne 21. 8. 2019, sp. zn. 8 Cmo 110/2018 a rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 14 Cmo 37/2019.

⁹⁵ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 281 (§ 91 z. o. k.).

společník. Ten má věcnou legitimaci pro podání žaloby až v momentě, kdy ovládající osoba bez zbytečného odkladu neučiní návrh kupní smlouvy. Pokud by i společník mohl navrhopat jmenování znalce, pak by nikdy nedošlo k tomu, že by se jmenoval znalec v rámci řízení zahájeného dle § 89 odst. 3 z. o. k. Nebude-li chtít společník uplatnit žalobu, může nezávisle na znění zákona předložit návrh smlouvy, ať už s oceněním nebo bez, a popřípadě i dohodnout na vytvoření znaleckého posudku. Zde však nepůjde o využití práva odkupu, ale pouze o dobrovolný převod podílu. Z tohoto důvodu dovozují, že účastníkem bude vždy ovládající osoba v pozici navrhovatele (kterou současně označuje za účastníka řízení i § 91 odst. 2 z. o. k.) a dále ovládaná osoba a znalec. Nastává tedy do jisté míry problém v tom, že za účastníka zákon neoznačuje poškozeného společníka, který má důležitou roli při určení doby, ke které má znalec hodnotu podílu zjistit. Přestože nemá docházet ke kumulaci účastenství dle § 6 odst. 1 a odst. 2 z. ř. s., mělo by k tomuto dojít v situaci, kdy zákon vůbec účastníky neoznačuje nebo označení některého chybí, aby nedocházelo k *denegatio iustitiae*. Možné prolínání těchto účastenství dovozují také literatura.⁹⁶ Dle mého názoru je totiž potřebné, aby byl i sám společník účastníkem řízení, který bude tvrdit a dokládat čas, ke kterému má být vyhotoven posudek. Tuto povinnost dovozují i B. Havel.⁹⁷

Soud je po podání návrhu na jmenování znalce povinen rozhodnout do 15 dnů a současně v něm musí uložit ovládané osobě povinnost, aby poskytla znalci dostatečnou součinnost při zpracovávání znaleckého posudku. Uložení této povinnosti ovládané osobě v rámci rozhodnutí dovodila již dříve judikatura,⁹⁸ ale nynější znění v § 86 z. o. k. obsahuje přímo výslovnou úpravu. Nesplní-li následně ovládaná společnost tuto povinnost, může se doložení podkladů domáhat výkonem rozhodnutí sama ovládající osoba, nikoli přímo znalec.⁹⁹ Soud není vázán návrhem osoby znalce a konkrétní návrh znalce není ani nutností.¹⁰⁰ Lhůta pro vydání rozhodnutí je pořádková a porušení nenese žádné negativní důsledky. Dříve platila fikce rozhodnutí o schválení jmenování znalce, pokud soud ve stanovené lhůtě nerozhodl,

---

⁹⁶ LEVÝ, Jiří. In SVOBODA, Karel. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 10 (§ 6 z. ř. s.).

⁹⁷ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 282 (§ 91 z. o. k.).

⁹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. dubna 2006, sp. zn. 29 Odo 371/2005.

⁹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna, sp. zn. 29 Odo 1600/2005.

¹⁰⁰ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 247 (§ 86 z. o. k.).

ale od tohoto pravidla se upustilo, jelikož nebylo zřejmé zda, popřípadě kdy došlo k jeho jmenování.¹⁰¹

Nejvýznamnější údajem pro společníka i ovládající osobu je výše hodnoty podílu. Znalec musí při svém zpracovávání posudku přihlížet také k budoucímu provozu závodu, popřípadě všech závodů společnosti.¹⁰² Pokud bude dle společenské smlouvy existovat podíl, který je vázán pouze na jeden z více závodů ovládané osoby, tedy dividenda se bude odvíjet pouze od hospodaření konkrétního závodu (tracking shares), bude se zohledňovat jen tento závod, nikoli další.¹⁰³ Navíc je stanoveno, že se cena podílu určuje zpětně k okamžiku, kdy ještě nedošlo ke změně postavení nebo poškození zájmů. S ohledem na pravidla pro určování ceny odkupovaného podílu je nesmírně důležité určení okamžiku, kdy došlo z pohledu společníka k nevyžádanému vlivu způsobujícímu jeho změnu postavení. Nebude-li společník schopen určit tuto dobu, nebude znalec schopen vypracovat znalecký posudek. Novelizované znění ponechává na uvážení znalce volbu oceňovací metody, kterou použije při stanovení ceny podílu, ale určuje požadavek zohlednění budoucího provozu závodu. Zákonná formulace tedy pravděpodobně směřuje k využití výnosové metody, která je založena na principu going concern.¹⁰⁴ Aby byla zachována přiměřenost ceny odkupovaného podílu, měl by znalec rovněž přihlídnout k případným specifickým právům spojeným s odkupovaným podílem. Ze zákonné úpravy ocenění podílu tedy vyplývá, že: „*Východiskem pro stanovení ceny podílu by měl být alikvotní podíl na tržní hodnotě čistého obchodního majetku ovládané (řízené) osoby (§ 495 obč. zák.) k datu ocenění bez zohlednění škodné události, přičemž by znalec měl zvážit všechny okolnosti, které mají na cenu podílu vliv.*“¹⁰⁵ Jen tak bude splněna jeho znalecká povinnost správně ocenit daný podíl společníka. Do ceny by se měla promítnout také újma, která byla nahrazená dle § 71 z. o. k., aby společník nebyl sanován dvakrát.¹⁰⁶ Odměnu znalce a jeho účelně vynaložené náklady hradí ovládající osoba, které to určí v rozhodnutí soud.

---

¹⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, s. 129.

¹⁰² HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 281 (§ 91 z. o. k.).

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 666 (§ 91 z. o. k.).

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663 (§ 89 z. o. k.).

Po tom, co znalec vypracuje znalecký posudek ve lhůtě uloženému mu v rozhodnutí (jinak do tří měsíců), vzniká ovládané společnosti povinnost bez zbytečného odkladu na žádost každému společníkovi tento posudek zpřístupnit. Novelizované znění však například neobsahuje ani povinnost ovládané osoby uveřejnit na svých internetových stránkách alespoň informaci, že do něj mohou nahlédnout. Dříve byla uložena povinnost uveřejnit znalecký posudek na internetových stránkách a k tomu důvodová zpráva pouze uvádí, že na uveřejnění znění znaleckého posudku není dán právní zájem.¹⁰⁷ I když je pravdou, že není nutné, aby bylo ocenění veřejně dostupné každému, tak absence úpravy informační povinnosti zde chybí. To může vést k tomu, že se řada společníků o této skutečnosti ani nedozví. Ustanovení § 86 z. o. k. se tedy použije obdobně s výjimkou uveřejnění posudku ve sbírce listin a současně je rozšířen okruh účastníků o ovládající osobu.

Do jisté míry problematické se mohou jevit další žádosti společníků, kteří budou chtít také využít svého zvláštního práva, které je právem individuálním.¹⁰⁸ Přestože zákon myslí na závaznost co do základu přiznaného práva na ostatní společníky v obdobném postavení při postupu dle § 89 odst. 3 z. o. k., při postupu aktivní ovládající osoby však nestanoví ničeho. Komentář se s tím vypořádává takto: „*pokud se bude dovolávat odkupu jiný společník, musí být i zde stanovena cena závodu znalcem a návrh na jeho ustanovení není přistoupením k podanému návrhu jiného společníka. Zde se vychází z toho, že se jedná o odlišné nároky různých společníků. Lze nicméně uznat, a bude záviset na judikatuře, že je-li základ nároku společníků stejný, bude obhajitelná možnost analogické aplikace přistoupení k řízení podle § 85 odst. 2.*“¹⁰⁹ Dle mého názoru však společník nikdy nebude v pozici navrhovatele. Při další žádosti může ovládající osoba využít již získaného posudku, pokud se bude jednat o shodný zásah a podíl nevykazuje odlišnosti. To nebude připadat v úvahu tehdy, když společník bude uplatňovat své právo z jiného důvodu. Jestliže již došlo k vyhotovení znaleckého posudku, tak nic nebrání tomu, aby při neochotě ovládající osoby nebo při nesouhlasu s výší ceny stanovené v posudku uplatnil společník své právo sám u ovládající osoby a dožadoval se zahájení nového řízení o jmenování znalce skrze ovládající osobu. Nedojde-li k zahájení řízení, má možnost postupu

---

¹⁰⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, s. 331.

¹⁰⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, s. 130.

¹⁰⁹ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 281 (§ 91 z. o. k.).

dle § 89 odst. 3 z. o. k. Odlišné ceny stanovené ve znaleckých posudcích pak mohou vést při porušení odborných povinností znalce ke vzniku nároku na náhradu škody poškozených společníků.¹¹⁰

Poslední odstavec § 91 z. o. k. navíc stanovuje neúčinnost omezení převoditelnosti podílu, ať už jsou stanovena zákonem nebo společenskou smlouvou. Využití práva odkupu tak nemůže být bráněno. Případných akcionářských dohod se však toto ustanovení nedotýká a nepracuje-li smlouva s touto možností exitu, kdy k odkupu může dojít i proti vůli strany smlouvy, tak i tímto jednáním může dojít k porušení smluvní povinnosti.¹¹¹

3.2.2. Postup společníka dle § 89 odst. 3 z. o. k.¹¹²

Neúspěšný společník, kterému ovládající soba nepředložila návrh bez zbytečného odkladu po uplatnění práva exitu, může podat žalobu k soudu. Lhůta bez zbytečného odkladu bývá často užívána v textech zákonů a soudy ji vykládají v závislosti na všech okolnostech případu. Zde je důležité zmínit, že kupní cena, která bude součástí návrhu smlouvy na odkup podílu, je závislá na zpracování znaleckého posudku znalcem jmenovaným soudem. V praxi jsou ve hře dvě situace. První, ta pravděpodobnější je, že ovládající osoba neshledá naplnění předpokladů pro vznik práva exitu nebo jednoduše nebude chtít společníkovi vyhovět. Nezahájí-li návrhem řízení o jmenování znalce, lze dovozovat, že ani nepředloží návrh smlouvy. Společník poté bude mít aktivní věcnou legitimaci k postupu dle § 89 odst. 3 z. o. k., kdy bude muset tvrdit a prokázat, že od jeho žádosti uplynula lhůta bez zbytečného odkladu. Bude-li naplněna lhůta, ovládající osobu již nezachrání dodatečné podání návrhu na jmenování znalce, jelikož svou povinnost již promeškala.

Méně pravděpodobnou variantou se jeví druhá situace, kdy ovládající osoba sice zahájí řízení o jmenování znalce, avšak po vyhotovení posudku bude pasivní a návrh kupní smlouvy nepředloží, ať už z důvodu vysoké ceny nebo například z přehodnocení vzniku práva společníka. V tomto okamžiku společník také nabude aktivní legitimaci k podání žaloby. Nesprávné posouzení lhůty může vést ke zbytečným nákladům, které bude muset společník vynaložit. Pokud by ovládající osoba předložila návrh na uzavření smlouvy a splnila by lhůtu

---

¹¹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2011, sp. zn. 25 Cdo 957/2009.

¹¹¹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 666 (§ 91 z. o. k.).

¹¹² Část této podkapitoly vychází z mé části spoluautorského příspěvku Krok vpřed nebo cesta zpět? Právo odkupu ve světle očekávané novely, který byl uveřejněn ve sborníku JANOVEC, Michal a kol. (ed.) COFOLA 2020 Sborník příspěvků mladých právníků, doktorandů a právních vědců. Brno: Masarykova univerzita. 2020. s. 155-176.

bez zbytečného odkladu, pak by zamítnutí žaloby šlo k tíži žalobce, tedy sice oprávněného společníka, který ale jednal předčasně.

Společníkova cesta k přiznání svého práva vede přes žalobu na nahrazení projevu vůle. Zákon nestanovuje speciální úpravu pro tato řízení. Jedná se tak o klasické sporné řízení, ve kterém se aplikují standardní pravidla obsažená v občanském soudním řádu. Žalovaným zde bude ovládající osoba. Platí tedy, že spory rozhodují krajské soudy a místní příslušnost je dána dle ovládající osoby.¹¹³ V žalobě by mělo být uvedené celé znění smlouvy, kterou požaduje uzavřít s ovládající osobou. Samotná žaloba na nahrazení projevu vůle při použití zásad občanského soudního řádu může vést ke značným obavám, a to s ohledem na částečný neúspěch ve věci a náklady řízení. Soudy podobnou problematiku řešily u squeeze-outu a práva na dorovnání, avšak za účinnosti obchodního zákoníku a odlišné procesní úpravy. Nejvyšší soud dovodil, že při rozhodování o určení přiměřené výše protiplnění soud není vázán tím, jak návrhovátelem zformuloval svou představu v žalobním petitu.¹¹⁴ Zde se jedná o obdobnou situaci jako u nuceného přechodu účastnických cenných papírů a je nutné využít § 153 odst. 2 o. s. ř. Pokud by společník žaloval vyšší kupní cenu za podíl a následně by v návaznosti na určení ceny jeho podílu znalce vzal žalobu částečně zpět, tak by jednání žalobce nesouviselo s odůvodněným jednáním žalovaného po podání žaloby a muselo by být přičteno k tíži žalobce. Tato pozice je pro minoritní společníky nepohodlná, avšak dnešní praxe snad již umožňuje spoléhat se na soudcovskou aplikaci § 142 odst. 3 o. s. ř. Aplikace této výjimky zohledňuje nevýhodnou pozici žalobce a závislost na znaleckém posudku by měla být u tohoto řízení zjevná a lze jen doufat, že na tuto výjimku soudy nebudou zapomínat.

Novela v § 89 odst. 2 z. o. k. stanoví lhůtu k uplatnění práva, skládající se ze subjektivní lhůty v délce trvání 1 roku ode dne, kdy se společník o podstatném zhoršení svého postavení nebo o jiném podstatném poškození svých oprávněných zájmů dozvěděl nebo mohl dozvědět, a objektivní lhůtu 3 let ode dne, kdy došlo ke změně jeho postavení. Nynější úprava určuje, že se jedná o prekluzivní lhůtu, ke které soud bude přihlížet ex officio.

Bude-li společník ve věci úspěšný, soud mu přizná právo na odkup podílu skrze rozhodnutí o nahrazení projevu vůle ovládající osoby a tímto způsobem dojde k uzavření smlouvy o převodu podílu. Pro účinnost právních následků vůči společnosti bude nutné ji o této skutečnosti v souladu se zákonem vyrozumět.¹¹⁵

---

¹¹³ § 9 odst. 2 písm. q) o. s. ř. a § 84 o. s. ř. ve spojení s § 85a o. s. ř.

¹¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4712/2007.

¹¹⁵ Například dle § 209 odst. 2 z. o. k.

Zahájí-li řízení další společník, který se bude domáhat po ovládající osobě práva odkupu ze stejného důvodu, mělo by zde pravděpodobně dojít ke spojení řízení dle § 112 o. s. ř. Tím pádem závaznost rozhodnutí, kterou předvídá zákon u práva odkupu, bude využitelná pouze pro společníky, kteří se svým uplatněním otáleli a rozhodnutí bylo vydáno ještě před uplynutím jednoleté prekluzivní lhůty, což se nemusí vždy povést.

3.3 Důkazní břemena

Úprava důkazních břemen u práva na odkup podílu obsahuje odklon od základního pravidla. To formuloval například L. Rosenberg takto: „*Strana, jejíž procesní návrh by nemohl mít úspěch bez použití určité právní normy, nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně toho, že všechny znaky skutkové podstaty této normy jsou naplněny.*“¹¹⁶ Ustanovení § 90 z. o. k. rozděluje důkazní břemena mezi společníka a ovládající osobu. Podstatné zhoršení postavení nebo jiné podstatné poškození oprávněných zájmů má prokazovat společník. Jedná se o subjektivní kritérium, které se váže přímo k jeho osobě, tedy nedává dobrý smysl, aby zde došlo odchylení od základního pravidla. Současně toto pravidlo zabraňuje tomu, aby nad jeho rámec docházelo k jeho zjevnému zneužívání.¹¹⁷ Naopak ovládající osoba je povinna prokázat, že k této změně nedošlo z důvodu využití vlivu v ovládané osobě. Jiným důvodem změny může být například obměna tržních podmínek nebo právní regulace a další.¹¹⁸ Zde tedy společníkovi postačí, aby pouze tvrdil, že k zásahu do jeho postavení došlo v souvislosti s prosazeným vlivem a nemusí tuto příčinnou souvislost prokazovat. Toto rozdělení bude hrát klíčovou roli v situaci, kdy dojde ke stavu *non liquet* a soud bude muset rozhodnout dle rozdělených důkazních břemen.

Speciální odchylení od těchto pravidel pro právo na odkup podílu obsahuje § 90 odst. 3 z. o. k., který stanoví, že dostane-li se ovládaná osoba do úpadku, tedy ať už předlužení nebo platební neschopnosti, postavení jejich společníků se vždy podstatně zhoršilo. Společník proto nebude muset prokazovat podstatnou změnu v jeho postavení. Pro samotné využití tohoto pravidla postačí, že společnost je fakticky v úpadku a není třeba, aby o něm bylo také takto rozhodnuto.¹¹⁹ Avšak bez rozhodnutí o úpadku bude na společníkovi, aby buď prokázal změnu jeho postavení, anebo to, že je společnost v úpadku. Časové rozmezí

---

¹¹⁶ LAVICKÝ, Petr. Flexibilní důkazní břemeno?. *Právní rozhledy*, 2016, č. 22, s. 763-767.

¹¹⁷ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 665 (§ 90 z. o. k.).

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 280 (§ 90 z. o. k.).

po rozhodnutí o úpadku bude snadnější cestou pro poškozené společníky z hlediska jeho dokazování. V návaznosti na toto pravidlo pro ovládající osobu platí, že ta bude opět muset prokázat, že úpadek vznikl nikoli v důsledku převážného vlivu ovládající osoby.

V § 90 z. o. k. je zároveň v obou případech obsažena výjimka, která na první pohled zdánlivě umožňuje soudu rozhodnout, že toto dělení důkazních břemen po stranách nelze spravedlivě požadovat. Pokud by tomu tak opravdu bylo, pak by společník před zvažováním, zda uplatní svůj nárok, byl v nejistotě a jeho legitimní očekávání by bylo značně narušeno. Předvídatelnost dělení důkazního břemene je stěžejní pro úvahu, jestli vůbec zahajovat řízení a uplatňovat tak nárok soudní cestou. Volná úvaha soudce by mohla vést k neodůvodněným rozdílům, které nejsou ospravedlnitelné z hlediska principu předvídatelnosti a rovnosti, což by vedlo k rozporu s ústavními požadavky na dělení těchto břemen.¹²⁰ Z tohoto důvodu je prostor pro využití této výjimky pouze cestou soudcovského dotváření práva. K vytváření rozdělení důkazních břemen je pověřen zákonodárce nikoli soudce, proto je pro dotváření práva značně malý prostor.¹²¹ P. Lavický k tomu uvádí: „Podle D. Leipolda a H. W. Laumena je jeho předpokladem naléhavá nutnost odchýlení se od obecných pravidel dělení důkazního břemena. Tato nutnost musí být dána typově, nikoliv okolnostmi konkrétního případu; může se jednat o situaci, kdy prosazení určitého hmotněprávního nároku s ohledem na typicky se v těchto případech vyskytující důkazní nouzi zpravidla selhává. Důvod k takovému postupu není tam, kde lze důkazní nouzi řešit redukcí míry důkazu pomocí důkazu prima facie.“¹²²

V souvislosti s § 4 z. o. k. J. Lasák dovozuje, že může jít o situace, kdy obrácené důkazní břemeno je nepřiměřené pro bývalé členy volených orgánů, kteří již nemusí být v postavení, které jim umožňuje získat potřebné informace a dokumenty.¹²³ Tento typový případ však nehraje roli v rámci práva na odkup. To lze uplatnit pouze vůči současné ovládající osobě, která bude dosažitelná i kdyby se změnila v osobu nepřímou.

3.4 Závaznost¹²⁴

Platná novela zákona o obchodních korporacích obsahuje závaznost rozhodnutí co do základu přiznaného práva i pro další společníky v obdobném postavení. Přestože

---

¹²⁰ LAVICKÝ, Petr. Flexibilní důkazní břemeno?. *Právní rozhledy*, 2016, č. 22, s. 763-767.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž.

¹²³ LASÁK, Jan. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 96 (§ 4 z. o. k.).

¹²⁴ Část této podkapitoly vychází z mé části spoluautorského příspěvku Krok vpřed nebo cesta zpět? Právo odkupu ve světle očekávané novely, který byl uveřejněn ve sborníku JANOVEC, Michal a kol. (ed.) COFOLA

je závaznost základu přiznaného práva častým jevem v právu obchodních korporací, výklad tohoto pravidla u práva na odkup není zcela jasný. Důvodová zpráva nepřibližuje adresátům, co konkrétně bylo myšleno tímto základem a obdobným postavením. Závaznost základu rozhodnutí můžeme nalézt i u squeeze-outu v § 390 z. o. k. nebo například také v zákoně o přeměnách, který řeší právo na dorovnání u soudu nebo odpovědnost za škodu. U práva na dorovnání, které je uplatněno u soudu, se již pouze zkoumá přiměřená výše protiplnění a cena jedné akcie.¹²⁵ Následně se pouze určuje výše nároku konkrétní oprávněné osoby. Co je myšleno daným základem v novelizovaném § 89 z. o. k., kde dochází nahrazením projevu vůle ovládající osoby k uzavření smlouvy?

Předpokládám, že danou konstrukcí chtěl zákonodárce zamezit hojnému počtu žalob společníků se stejným žalobním návrhem a zároveň usnadnit a urychlit postup pro ostatní. V úvahu zde přichází více variant. První z nich je taková, že zákonodárce využil tohoto slovního spojení a máme jej posuzovat stejně jako u práva na dorovnání. Jednalo by se tedy pouze o závaznost v ceně za hodnotu podílu/akcie a zamezilo by se tak nadbytečným nákladům za znalecké ocenění. Žalobce by ale byl stále nucen v novém řízení opět prokazovat předpoklady dle § 89 z. o. k. Pokud by se jednalo o společníka, který má odlišný podíl nebo jiný druh akcií, závaznost se jej nedotkne. To vyplývá i ze samotného textu zákona, který uvádí, že závaznost platí pouze pro společníky v obdobném postavení.

Druhým možným východiskem je závaznost jak v ceně, tak i v naplnění hmotněprávních předpokladů pro vznik práva. Zákonodárce zde nedal jasně najevo, čeho se má závaznost týkat. Pouze závaznost základu doplnil podmínkou, že se musí jednat o osoby v obdobném postavení. Z tohoto spojení by se dala dovozovat závaznost i pro posouzení vzniku práva na odkoupení podílu, jelikož právě tyto osoby jsou poškozené stejným jednáním ovládající osoby. Pod pojem závaznost co do základu přiznaného práva by se tedy měla podřadit nejen cena, ale i splnění podmínek podle § 89 z. o. k. a společníkovi by postačovalo prokázat, že se nachází ve stejném postavení jako již úspěšný bývalý společník. V souladu s tímto výkladem lze předpokládat, že v novém řízení soud pouze přizná žalobci konkrétní výši za odkupovaný podíl a znovu již nebude zkoumat podmínky pro naplnění předpokladů u práva na odkup podílu, protože ty mají být zaručeny jeho obdobným postavením. Závaznost se totiž vztahuje pouze na

---

2020 Sborník příspěvků mladých právníků, doktorandů a právních vědců. Brno: Masarykova univerzita. 2020. s. 155-176.

¹²⁵ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 658 (§ 390 z. o. k.).

společníky se shodným postavením a je nadbytečné, aby soud opětovně posuzoval splnění všech předpokladů pro odkoupení podílu. Nová řízení, ve kterých bude soud znovu přezkoumávat všechny podmínky pro naplnění § 89 z. o. k., totiž mohou vést k odlišnému posouzení intenzity zásahu a tím pádem i k neodůvodněným rozdílům v poskytnutí ochrany přes právo na odkup podílu.

T. Doležil dovozuje, že závaznost se má vztahovat nejen k ceně podílu, ale právě k celému obsahu smlouvy společně s přihlédnutím k odlišnostem druhu podílů.¹²⁶ Společník, který bude neúspěšný s uzavřením smlouvy s ovládající osobou, má právo požadovat, aby soud rozhodl o nahrazení projevu vůle ovládající osoby a současně, aby se znění uzavírané smlouvy shodovalo se zněním již soudem přiznané a uzavřené smlouvy v řízení s bývalým společníkem.

Z výše uvedených úvah soudím, že závaznost lze rozdělit do dvou rovin. Bude-li společník mít podíl, který lze ocenit v návaznosti na znalecký posudek z již už skončeného řízení a současně půjde o stejný zásah ovládající osoby, který vedl ke zhoršení postavení, tak by se měla závaznost dotknout obou těchto rovin. Půjde o závaznost v ceně a také závaznost v naplnění předpokladů zásahu, o kterých již bylo pravomocně rozhodnuto. Každý společník tak bude moci využít závaznosti v té rovině, která se ho týká a má v ní obdobné postavení. Pokud půjde pouze o jinou hodnotu podílu, bude nutné vyhotovit nový znalecký posudek, ale opět se již nebude vyhodnocovat zásah do postavení společníka. Poslední variantou je, že společník má sice shodný podíl, ale jeho postavení nebo oprávněné zájmy byly odlišné. Proto by se měla shodně posoudit jen cena, kdežto zásah do postavení bude muset tvrdit a prokazovat sám. Bude tedy vždy záležet na okolnostech daného případu, jak se posoudí závaznost. Lze však předpokládat, že poškození společníci se budou (z důvodu krátké prekluzivní lhůty) domáhat svého práva co nejdříve. V praxi ale spíše dojde ke spojení řízení než k využití závaznosti již pravomocného rozhodnutí.

Další zajímavou otázkou je, zda je úspěšný společník povinen informovat ostatní společníky či společnost o vydaném rozhodnutí. Samotné soudní řízení o nahrazení projevu vůle se týká pouze poškozeného společníka a ovládající osoby nikoli společnosti. Ostatní společníci ani společnost nemusí mít informace o průběhu či skončení řízení. Povinnost loajality v tomto případě není zcela přílehavá. Nejvyšší soud ji definoval jako: „*Princip loajality je výkladovým pravidlem, v jehož rámci je třeba interpretovat jednotlivé dílčí*

---

¹²⁶ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 264 (§ 89 z. o. k.).

*povinnosti společníka vůči společnosti. Za použití principu loajality lze nepochybně dovodit, že jednou z povinností společníka při převodu obchodního podílu je, aby jeho převodem neúměrně nebo nedůvodně neohrozil další činnost a existenci společnosti.*¹²⁷ Společnosti nehrozí vznik újmy, pokud by o samotném skončení řízení nevěděla. Přestože se o povinnosti jednat loajálně hovoří zpravidla ve vztahu vertikálním, tedy mezi společností a společníkem, tento princip by měl platit také horizontálně.¹²⁸ Takto s povinností loajality pracuje nejen německá doktrína, ale i S. Černá tuto skutečnost uváděla za účinnosti obchodního zákoníku.¹²⁹ V okamžiku kdy společnost zjistí, že řízení bylo skončeno, popřípadě jí bude předložena smlouva o převodu podílu, nelze zřejmě dovodit, že je povinna sdělit tuto skutečnost i ostatním společníkům.

Je otázkou, zda mezi společníky vzniká nějaký bližší vztah důvěry, ze kterého by bylo možné dovodit i u nich povinnost sdělit informace na základě principu poctivosti.¹³⁰ Tento vztah zajisté nevzniká u velkých či akciových společností, ale mohl by být dovozen u osobních společností a malých společností s ručením omezeným. Porušení loajality ani vztahu důvěry mezi společníky při nesdělení zahájení či skončení řízení dle § 89 z. o. k. spíše shledat nelze, protože tato skutečnost neznevýhodňuje ostatní společníky, kterým také vzniklo individuální právo vůči ovládající osobě a ke zjištění závaznosti již přiznaného práva by mělo dojít v rámci soudního řízení.

V souvislosti se závazností vzniká rovněž další otázka. Jak se bude postupovat v případech, kdy jeden ze společníků v obdobném postavení uzavře smlouvu na odkup svého podílu v ovládané společnosti, kdy kupní cena bude na základě jejich vzájemné dohody určena částkou například 400 000 Kč. Další společník v obdobném postavení však takovou nabídku ze strany ovládající osoby neobdrží a bude se muset domáhat svého práva soudní cestou.

V průběhu řízení může vyjít najevo, že cena vyjádřena znaleckým posudkem je podstatně vyšší a je vyčíslena na částku 800 000 Kč. Pokud by soud přiznal právo společníkovi společně s vyšší kupní cenou, co by to znamenalo pro společníka, který již dohodu uzavřel? Bude oprávněn požadovat na ovládající osobě dorovnání kupní ceny, co do základu přiznaného soudní cestou jinému společníku v obdobném postavení, když zákon takovému základu přiznává závaznost pro ostatní společníky? Společníkovi, který již dobrovolně uzavřel smlouvu

---

¹²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006.

¹²⁸ JOSKOVÁ, Lucie. Povinnost loajality v akciové společnosti. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 9, s. 259-267.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ MELZER, Filip a TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. 111.

o převodu podílu s ovládající osobou již nový nárok nevzniká. Zde je nutné vnímat rozdíl oproti nucenému přechodu účastnických cenných papírů, jelikož právo odkupu je individuální, hlavně i volitelné. Je na vůli poškozeného společníka, zda setrvá nebo využije exitu.

3.5 Mimosoudní dohody¹³¹

Nově přiznaná závaznost základu přiznaného práva je vstřícným krokem pro společníky, avšak je vhodné zde poukázat na problematiku případné mimosoudní dohody. Úprava práva na dorovnání u squeeze-outu v § 390 odst. 6 z. o. k. předpokládá, že pokud dojde k mimosoudní dohodě o právu na dorovnání mezi hlavním akcionářem a vlastníkem účastnických cenných papírů, je nutno oznámit uzavření této dohody ostatním vlastníkům a současně je vyzvat, aby se také přihlásili o dorovnání. Zakotvení tohoto pravidla vedlo k odbourání nespravedlivého vyrovnání mezi jednotlivými společníky. Často mohla nastat situace, že jeden z akcionářů zjistil, že výše ceny za odkupované akcie je nižší a vynutil si u společnosti vyšší dorovnání, než by mu náleželo po rozhodnutí soudu o dorovnání. Společnost akceptovala tento vyděračský přístup pod vidinou nižších nákladů, než které by měla, pokud by musela přiměřeně dopláct cenu každé akcie všem ostatním.

I když je právo na odkup podílu funkčně odlišné, tento mechanismus by byl vhodným preventivním krokem i proti nespravedlivým dohodám mezi ovládající osobou a průbojným poškozeným společníkem. Ten se totiž může do jisté míry obohatit na úkor ostatních bez jejich vědomí. Ze samotného znění § 89 odst. 3 z. o. k. nelze dovodit závaznost i pro mimosoudní dohody, jelikož by toto dotváření práva vedlo k zjevnému rozporu s jazykovým výkladem i vůli zákonodárce, protože on sám se rozhodl uvést pojem rozhodnutí a nepřevzal znění mimosoudních dohod u squeeze-outu.

3.6 Přejícná ustanovení

Velká novela zákona o obchodních korporacích nezavedla žádná přechodná ustanovení ve vztahu k právu na odkup podílu. K tomuto lze přistupovat dvěma způsoby. Buď bude rozhodným okamžikem pro aplikaci nového znění vznik práva na odkup podílu, anebo uplatnění tohoto práva. Komentáře se v této otázce neshodují. B. Havel zastává názor, že od její účinnosti by se měla posoudit nově uplatněná práva exitu, která se nově budou

---

¹³¹ Část této podkapitoly vychází z mé části spoluautorského příspěvku Krok vpřed nebo cesta zpět? Právo odkupu ve světle očekávané novely, který byl uveřejněn ve sborníku JANOVEC, Michal a kol. (ed.) COFOLA 2020 Sborník příspěvků mladých právníků, doktorandů a právních vědců. Brno: Masarykova univerzita. 2020. s. 155-176.

prekludovat.¹³² T. Doležil naproti tomu soudí, že pro využití znění novely je rozhodujícím okamžikem poškození práv společníka nikoli uplatnění práva na odkup.¹³³ Dle mého názoru je přílehavější řešení, které posuzuje okamžik poškození.

Dále nelze připustit, aby novela měla zpětné účinky a zasáhla tak do majetkových práv společníků, kteří své právo na exit uplatnili již dříve.¹³⁴ Proto se bude v souladu s původním zněním jejich právo promlčovat v obecné promlčecí lhůtě.¹³⁵

Znění procesních pravidel a chybějící přechodná ustanovení v zákoně o obchodních korporacích situaci komplikuje. Procesní právo totiž určuje, že procesní předpisy nabývají působnosti od jejich účinnosti, a to také na již zahájená řízení, nestanoví-li zákon jinak.¹³⁶ Nová pravidla upravená v § 91 z. o. k. se proto uplatní i na již probíhající řízení.

---

¹³² HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278 (§ 89 z. o. k.).

¹³³ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 663 (§ 89 z. o. k.).

¹³⁴ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278 (§ 89 z. o. k.).

¹³⁵ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663 (§ 89 z. o. k.).

¹³⁶ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278 (§ 89 z. o. k.).

4. Závěr

V úvodu této diplomové práce bylo stanoveno šest právních otázek, na které bylo odpovězeno v rámci tří kapitol.

- Jaké zásahy do postavení společníka mohou ospravedlnit vznik práva na odkup podílu?

Exitové právo společníka je jeho individuálním právem, které spočívá v naplnění předpokladu závažného poškození práv, které je subjektivní. Při zásahu do postavení společníka hraje roli celá řada faktorů. Vždy musí dojít ke zohlednění druhu obchodní korporace a současně k nastavení konkrétních pravidel v ní. Předmětem zkoumání nebude pouze společenská smlouva, ale také boční dohody a plány společníků. Podstatný zásah musí znamenat stav, kdy by společník do obchodní korporace nevstoupil. Současně platí, že tohoto práva lze využít až v okamžiku, kdy jiné ochranné mechanismy selhaly. To i z toho důvodu, že je nutné proporcionálně vážit vznik újmy a zásah do postavení společníka spolu se spravedlivým uložením povinnosti odkoupení podílu ovládající osobě.

- Vzniká společníkovi právo na odkup podílu vůči všem ovládajícím osobám, ať už přímým či nepřímým, a jaký je mezi nimi vztah?

Úpravu práva odkupu lze považovat za zvláštní skutkovou podstatu náhrady škody, která současně obsahuje i způsob náhrady, tedy právo na odkoupení podílu. Obecná úprava náhrady škody zakládá solidaritu více škůdců a toto řešení by mělo dostat přednost před analogií s jednáním ve shodě. Jedná-li více osob, které se společně podílejí na výkonu vlivu, budou ze svého jednání odpovědné společně a nerozdílně. Ovládaná osoba nepodílející se na tvorbě vůle, která bude pouze prostředníkem, doručovatelem vlivu, by však obecně odpovídat dle § 71 z. o. k. neměla. U práva odkupu by ale mělo být umožněno, aby společník mohl svůj nárok uplatnit u ovládající osoby, ať už přímé či nepřímé, jelikož nebude schopen tento vztah rozklíčovat.

- Jaký je přesný postup společníka při uplatnění jeho práva?

Společník je oprávněn po tom, co je ovládající osoba pasivní, zahájit řízení dle § 89 odst. 3 z. o. k. a z jeho strany by nemělo dojít k zahájení řízení o jmenování znalce, které je upraveno pouze pro ovládající osobu.

- Kdo všechno je účastníkem řízení o jmenování znalce?

Přestože zákon vyjmenovává účastníky řízení v zákoně o obchodních korporacích, je nutné, aby se do řízení přibral také poškozený společník, protože bude na něm, aby dostatečně určil dobu, ke které má být znalcem určena cena podílu.

- Kdy soud může ospravedlnit obrácení důkazních břemen v souvislosti s § 90 z. o. k.?

Zákonodárce nepřipouští libovůli soudce, pouze zde dává prostor pro soudcovské dotváření práva, kdy by sám soudce měl vyhodnotit situaci jako nespravedlivou a tyto typové situace by pak měly být posuzovány shodně nikoli jen konkrétní okolnosti případu.

- Jaké důsledky má závaznost základu přiznaného práva pro společníky?

Přes problematický výklad celého ustanovení by bylo vhodné, aby se závaznost rozlišovala ve dvou rovinách. Zaprvé by šlo o závaznost rozhodnutí v souvislosti se splněním závažnosti zásahu do postavení. Společníci by v novém řízení pouze tvrdili a prokazovali shodné postavení a nemuselo by docházet k dalšímu dokazování. Zadruhé by cena byla závazná v případech, kdy by podíly bylo možné ohodnotit na základě stejného znaleckého posudku. Závaznost by se proto týkala jak splnění zásahu do práv, tak i ceny a někdy pouze zásahu nebo jen ceny. Tento přístup by zajistil dostatečně aktivní ovládající osobu ve snaze ubránit se povinnosti odkoupit podíl již během prvního řízení a procesní rychlost a hospodárnost v řízeních dalších. Tento názor nezastává žádný komentář. Lze však předpokládat, že v praxi bude docházet spíše ke spojení řízení, jelikož společníci nebudou vyčkávat s podáním žaloby z důvodu jednoleté prekluzivní lhůty, která je dosti krátká.

K ujasnění celé problematiky práva odkupu vede ještě dlouhá cesta a snad dojde k tomu, že se tento institut stane funkčním a v praxi hojně využívaným ochráncem minoritních společníků, kteří nebudou moci tohoto práva zneužívat.

Seznam literatury

Právní předpisy:

Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění zákona č. 179/2013 Sb., účinném ke dni 31. 12. 2013.

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Odborné publikace:

DOLEŽIL, Tomáš. *Koncerny v komunitárním právu*. Praha: Auditorium s. r. o., 2008, 175 s.

BLUMBERG, Phillip. *The law of corporate groups: jurisdiction, practice, and procedure*. Aspen Publishers, 2007, 1994 s.

ČERNÁ, Stanislava a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání, Praha: Wolters kluwer ČR, 2021, 656 s.

LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 1608 s.

LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, 2628 s.

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C.H. Beck, 2009, 296 s.

MELZER, Filip a TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, 720 s.

LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 2400 s.

SVOBODA, Karel. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, 1160 s.

ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1336 s.

Kraakman a kol. *The Anatomy of Corporate Law, A Comparative and Functional Law?*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2017. 281 s.

WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*, 2. vydání, Praha: Auditorium, 2019, 296 s.

Odborné články:

ČERNÁ, Stanislava. K rozdílům mezi německou a francouzskou koncepcí skupin společností. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 8, s. 283-287.

ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 2, s. 33-41.

ČERNA, Stanislava, ČECH, Petr. Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 1, s. 10-17.

HAVEL, Bohumil. Věřitel coby vlivná osoba (aneb vliv není totéž co být pod vlivem). In ZOUFALÝ, Vladimír (ed). *XXIV. Karlovarské právní dny*. Praha: Leges, 2016. s. 522-527.

HOUDEK, Zdeněk. Závazkové nástroje ochrany smluvního věřitele korporace začleněné do podnikatelského seskupení. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, č. 4, s. 421-455.

JOSKOVÁ, Lucie. Povinnost loajality v akciové společnosti. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 9, s. 259-267.

KOVAŘÍČEK, Kamil. Právo odchodu společníka ze společnosti s ručením omezeným v podnikatelských seskupeních. *Právní rozhledy*, 2020, č. 21, s. 725-733.

LAVICKÝ, Petr. Flexibilní důkazní břemeno?. *Právní rozhledy*, 2016, č. 22, s. 763-767.

POKORNÁ, Jarmila. K některým otázkám úpravy seskupení podnikatelů. *Právní rozhledy*, 2004, č. 2, s. 69-74.

RONOVSKÁ, Kateřina, HAVEL, Bohumil. Kogentnost úpravy právnických osob a její omezení autonomií vůle, nebo vice versa?. *Obchodněprávní revue*, 2016, č. 2, s. 33-39.

ŠPAČKOVÁ, Michala. Smluvní předkupní právo k akciím a právo odkupu. *Obchodněprávní revue*, 2020, č. 1, s. 1-9.

Soudní rozhodnutí:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2018, sp. zn. 27 Cdo 1950/2017.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2006, sp. zn. 29 Odo 119/2006.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. dubna 2006, sp. zn. 29 Odo 371/2005.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna, sp. zn. 29 Odo 1600/2005.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2011, sp. zn. 25 Cdo 957/2009.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4712/2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. srpna 2018, sp. zn. 8 Cmo 110/2018.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 2. prosince 2019, sp. zn. 14 Cmo 320/2018.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 38 Cm 64/2016.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 38 Cm 65/2016.

Rozhodnutí House of Lords ze dne 3. března 1972, ve věci Ebrahimi v. Westbourne Galleries.

Rozhodnutí House of Lords ze dne 20. května 1999, ve věci O'Neill and Another vs. Phillips and Others.

Další zdroje:

DAGNAW, Getahun Walelgn. Exit rights of the minority shareholders in closely held corporations: a comparative study of english, germany and ethiopian laws. Fuoka, 2012. Thesis. Kyushu University.

Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony.

Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Abstrakt

Diplomová práce nazvaná Právo exitu společníka ovládané společnosti v právu podnikatelských seskupení se zabývá právem na odkup podílu dle § 89 z. o. k. Toto zvláštní právo je upraveno v obecné části zákona o obchodních korporacích v rámci úpravy podnikatelských seskupení a nastupuje do hry v okamžiku, kdy ovládající osoba v důsledku vlivu podstatně zasáhne do práv společníka a setrvání ve společnosti po něm nelze spravedlivě žádat.

Práce stručně charakterizuje stupně podnikatelských seskupení a následně již hmotněprávní předpoklady práva odkupu a na ně navazující otázky. V závěru se vypořádává také s procesními aspekty při uplatnění tohoto práva a následnou závazností rozhodností co do základu přiznaného práva pro ostatní společníky v obdobném postavení.

Abstract

The diploma thesis entitled Exit right of shareholder in the controlled company in the case of corporate groups deals with the right to sell a share pursuant Section 89 of the Act No. 90/2012 Coll. on Commercial Companies and Cooperatives (Business Corporations Act). This special right is regulated in the general part of the Business Corporations Act in the part of the regulation of corporate groups. This right comes into play when the controlling entity, as a result of influence, substantially intervenes in to the rights of the shareholder and also remaining of this shareholder cannot be fairly requested.

The thesis briefly characterizes the stages of corporate groups and subsequently the substantive assumptions of the right to exit and related issues. Thesis also deals with the procedural aspects of the exit right and the subsequent binding of the decision as basis for others in similar position.

Klíčová slova

Právo odkupu, právo exitu, podnikatelská seskupení, vliv, ovládání, ochrana minoritních společníků, ovládající osoba, ovládaná společnost, řídicí osoba, řízená osoba, jednotné řízení, koncern, jednání, následek, příčinná souvislost, odpovědnost, zákon o obchodních korporacích

Keywords

Exit right, sell out, corporate groups, group of companies, influence, control, liability, protection of minority shareholders, controlling entity, controlled company, dominant entity, dependant person, single management, concern, act, consequence, causal nexus, liability, Business Corporation Act